

Politie-inzet bij voetbalwedstrijden

Den Haag, 13 september 2006

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
	Onderzoeksopzet	6
	Leeswijzer	7
2	Ontwikkeling politie-inzet 2002-2006	9
2.1	Verloop van de politie-inzet 2002 t/m 2006	9
2.2	Politie-inzet 2002 t/m 2006 per club	11
2.3	Absolute en relatieve politie-inzet 2002-2006 per club	13
3	Beïnvloeden van politie-inzet	17
3.1	Selectie clubs	17
3.2	Factoren politie-inzet	18
3.3	Beleid politie-inzet	20
3.4	Feitelijke politie-inzet	21
3.5	Maatregelen politie-inzet	21
4	Conclusies en aanbevelingen	25
4.1	Algemene beeld	25
4.2	Lokale aandacht	26
4.3	Succesfactoren	27
4.4	Politie in stadion	27
4.5	Berekening voetbaluren	28
	Bijlagen	
Bijlage 1	Interviewvragen	33
Bijlage 2	Checklist van factoren die mogelijk van invloed zijn op politie-inzet	35
Bijlage 3	Overzicht cijfers politie-inzet per club	37
Bijlage 4	Inzet veiligheidspersoneel bij de betaald voetbal organisaties	67
Bijlage 5	Verslagen interviews geselecteerde clubs	69

1 Inleiding

Het terugdringen van de politie-inzet rondom voetbalwedstrijden is een speerpunt van beleid en mag daarom altijd op veel bestuurlijke en beleidsmatige aandacht rekenen. Drie jaar na inwerkingtreding van het eerste beleidskader bestrijding voetbalvandalisme reden voor het Auditteam om nader onderzoek te doen naar de inzet in de afgelopen seizoenen en de ontwikkelingen daarin in kaart te brengen.

En passant wordt hierbij tevens de vraag meegenomen naar de ontwikkeling van de politie-inzet in het seizoen 2005-2006 inclusief de play-offs ten opzichte van eerdere seizoenen. De nieuwe competitieopzet heeft twintig extra wedstrijden (play-off) in de eredivisie tot gevolg gehad en zou volgens eerdere berekeningen van het CIV en de KNVB tot 11.100 – 12.400 uren extra inzet van de politie leiden. De doelstelling om de inzet van politie ten behoeve van betaald voetbal te verminderen is echter onverminderd van kracht gebleven. Onder deze voorwaarde is de minister na overleg met de burgemeesters akkoord gegaan met de invoering van de play-offs. Om dit te bereiken is een uitgebreid pakket aan maatregelen (veertien in totaal) genomen die voor een deel voortvloeien uit eerdere aanbevelingen van het auditteam. De belangrijkste in dit kader zijn:

- BVO's regelen zelf de orde en veiligheid en verkeersstromen voor wat betreft het private stadion(terrein). De politie komt niet in of rond het private stadion(-terrein) en treedt slechts op bij incidenten waarbij de openbare orde en veiligheid in gevaar komt. Dit geldt zowel voor A-, B- als C-wedstrijden.
- Burgemeesters zijn verantwoordelijk voor de vaststelling van de politie-inzet op basis van actuele informatie over de wedstrijd en (bezoekende) supporters. Ter ondersteuning daarvan wordt een landelijke richtlijn vastgesteld voor het bepalen van de aard en omvang van de politie-inzet op basis van geconstateerde dreigings- en risicoanalyses.
- Maatregelen op het gebied van kaartcontrole, uitkaart, verbeteren van steward- en veiligheidsorganisatie van de clubs en het aanscherpen van het stadionverbodenbeleid.

De heer Van Schaik, projectrapporteur Nieuwe Competitieopzet KNVB, heeft inmiddels een eindrapport uitgebracht waarin per maatregel de status beschreven wordt.

Het voorliggende rapport kent een andere opzet en richt zich puur op de politie-inzet en alles wat daar mee samenhangt. Daarbij beperkt het rapport zich niet tot het seizoen 2005-2006 maar strekt het zich uit over de laatste vier seizoenen.

Een woord van dank is op zijn plaats voor het CIV dat de cijfers ter beschikking heeft gesteld en daarmee dit rapport mede mogelijk heeft gemaakt.

Onderzoeksopzet

De centrale vragen in dit onderzoek zijn:

- 1 Welke kwantitatieve ontwikkelingen hebben gedurende de periode 2002-2006 plaatsgevonden in de politie-inzet van de betaald voetbalcompetitie?
- 2 Welke factoren zijn van invloed op de politie-inzet?
- 3 Is er beleid gericht op het terugdringen van de politie-inzet en zo ja wat is de stand van zaken hieromtrent?
- 4 Welke maatregelen zijn genomen met het oog op het terugdringen van de politie-inzet?
- 5 Welke succesfactoren spelen een rol bij het terugdringen van de politie-inzet en welke *best practices* zijn aan te geven?

Om deze vragen te beantwoorden is een onderzoek opgezet bestaande uit twee onderdelen. Het eerste deel is een kwantitatieve analyse van CIV gegevens op basis waarvan de eerste onderzoeksvraag beantwoord wordt. Per club zijn de ontwikkelingen in kaart gebracht betreffende het aantal ingezette politie-uren. Fase twee van het onderzoek is een nadere kwalitatieve analyse van de factoren die een rol spelen bij het bepalen van de politie-inzet. Voor het verkrijgen van de data is gebruik gemaakt van telefonische interviews met betrokkenen bij negen clubs. Op basis van deze kwalitatieve analyse zijn de resterende onderzoeksvragen beantwoord.

In eerste instantie zijn 11 clubs geselecteerd waarvan er uiteindelijk negen zijn overgebleven¹: AZ Alkmaar, FC Groningen, Heerenveen, Vitesse, RKC Waalwijk, AGOVV, Feyenoord, Top Oss en Excelsior. De clubs zijn geselecteerd op basis van de uitkomsten van de kwantitatieve analyse.

Bij de selectie is gestreefd naar een grote variatie:

- clubs met een hoge en een lage politie-inzet;
- clubs met een dalende en een stijgende inzet;
- clubs met een gevarieerde inzet ;
- ere- en eerstedivisieclubs.

Bij elke club zijn vier telefonische interviews afgenomen met:

- voetbalcoördinator politie;
- strategisch/ beleidsverantwoordelijke voor voetbal bij politie;
- veiligheidscoördinator/manager club;
- voetbalcoördinator gemeente.

Bij het houden van de telefonische interviews is gebruik gemaakt van een gestructureerde vragenlijst (zie bijlage 1). Bij alle geïnterviewden zijn dezelfde vragen afgenomen. Daarnaast beschikten de onderzoekers over een door henzelf opgestelde checklist risicofactoren die als achtergrondmateriaal werd gebruikt (zie bijlage 2).

Noot 1 ADO Den Haag en Willem II zijn om planningtechnische redenen afgevallen.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 biedt een overzicht van de ontwikkelingen in de politie-inzet in de periode 2002-2006. In hoofdstuk 3 worden de belangrijkste resultaten van het tweede deel van het onderzoek gepresenteerd per thema. De verslagen per club zijn opgenomen in de bijlage. Het rapport wordt afgesloten met een hoofdstuk conclusies en aanbevelingen.

2 Ontwikkeling politie-inzet 2002-2006

In dit hoofdstuk worden cijfers gepresenteerd over de politie-inzet bij wedstrijden van de betaald voetbal organisaties in de eerste- en eredivisie tijdens de seizoenen 2002/2003, 2003/2004, 2004/2005 en 2005/2006. De cijfers van deze vier seizoenen hebben betrekking op *competitiewedstrijden*, dat betekent dat de bekerwedstrijden en wedstrijden in de nacompetitie niet zijn meegenomen in het overzicht. In paragraaf 2.2 zullen overigens de cijfers van de play-offs apart worden gepresenteerd, naast die van de reguliere competitiewedstrijden. In bijlage 4 en 5 is gedetailleerde informatie opgenomen over de politie-inzet per club. De keuze om alleen de politiecijfers van competitiewedstrijden mee te nemen, is gemaakt omwille van de vergelijkbaarheid van de cijfers tussen verschillende clubs in verschillende seizoenen. Daarmee worden trends het beste weergegeven. De geregistreerde politie-uren bij de competitiewedstrijden kunnen zowel op de wedstrijddag zelf, ervoor (confrontatie buiten wedstrijddag) als erna zijn gemaakt (opsporing strafbare feiten). Deze registratie is in het Voetbal Volg Systeem hetzelfde gebeven in de afgelopen vier seizoenen, hetgeen de onderlinge vergelijkbaarheid ten goede komt.

Het hoofdstuk is als volgt opgebouwd. In paragraaf 2.2 zal de ontwikkeling van de totale politie-inzet tussen 2002 en 2006 worden besproken. In deze paragraaf worden ook de cijfers gepresenteerd van de play-off wedstrijden voor de eredivisie in het seizoen 2005/2006. In paragraaf 2.3 zal vervolgens per club de ontwikkeling van de politie-inzet over de afgelopen vier seizoenen worden gepresenteerd. In paragraaf 2.4 zal de absolute en de relatieve politie-inzet per club aan bod komen.

2.1 Verloop van de politie-inzet 2002 t/m 2006

In deze paragraaf worden de cijfers gepresenteerd van de totale politie-inzet tijdens competitiewedstrijden van de eerste- en eredivisie samen. In een aparte tabel zullen de cijfers van de play-off wedstrijden van de eredivisie in 2005/2006 worden gepresenteerd.

Tabel 2.1 Overzicht totale hoeveelheid politie-inzet in aantal politie-uren van alle competitiewedstrijden van de betaald voetbal organisaties tezamen. Cijfers 2005/2006 zijn exclusief de play-off wedstrijden².

	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006
Totaal	231782	241345	247108	185841

Als deze cijfers worden geïndexeerd ten opzichte van het bronjaar 2002/2003, krijgen we het volgende beeld.

Noot 2 Betreffende de figuren 1 tot en met 4: In het seizoen 2003/2004 debuteerde AGOVV in het betaalde voetbal. Politiecijfers van deze club zijn meegenomen vanaf dat seizoen. In 2005/2006 debuteerde FC Omniworld in het betaalde voetbal. Politiecijfers van deze club zijn eveneens meegenomen vanaf dit seizoen.

Tabel 2.2 Overzicht totale hoeveelheid politie-inzet in aantal politie-uren van alle competitiewedstrijden van de betaald voetbalorganisaties tezamen, geïndexeerd t.o.v. bronseizoen 2002/2003 (=100). Cijfers 2005/2006 zijn exclusief de play-off wedstrijden.

	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006
Totaal	100	104	107	80

De totale hoeveelheid politie-uren die door alle clubs samen is besteed aan competitiewedstrijden in het betaalde voetbal, is in het seizoen 2005/2006 20% lager dan in 2002/2003. Aanvankelijk is de politie-inzet in 2003/2004 en 2004/2005 gestegen ten opzichte van 2002/2003, maar in het afgelopen seizoen is er voor het eerst een sterke daling van de politie-inzet verwezenlijkt.

In het seizoen 2005/2006 is door de KNVB een play-off systeem voor de eredivisie ingevoerd. Daarbij is als voorwaarde gesteld dat de totale politie-inzet in het seizoen 2005/2006, inclusief de wedstrijden van de play-offs, niet hoger mag zijn dan in het seizoen 2004/2005.

In het kader van de play-offs zijn er door twaalf clubs in totaal twintig wedstrijden gespeeld. In totaal werden bij deze twintig wedstrijden, 20.864 politie-uren ingezet. Dat is een gemiddelde van 1.043 uren per wedstrijd. De cijfers van de play-offs gevoegd bij het totaal van de competitiewedstrijden in 2005/2006, leveren het volgende beeld op.

Tabel 2.3 Overzicht totale hoeveelheid politie-inzet in aantal politie-uren van alle competitiewedstrijden van betaald voetbalorganisaties tezamen. Cijfers 2005/2006 **inclusief de play-off wedstrijden**.

	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006
Totaal	231782	241345	247108	206705

Als deze cijfers nu ook worden geïndexeerd ten opzichte van het bronseizoen 2002/2003, krijgen we het volgende beeld.

Tabel 2.4 Overzicht totale hoeveelheid politie-inzet in aantal politie-uren van alle competitiewedstrijden van betaald voetbalorganisaties tezamen, geïndexeerd t.o.v. bronseizoen 2002/2003 (=100). Cijfers 2005/2006 **inclusief de play-off wedstrijden**

	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006
Totaal	100	104	107	89

De totale hoeveelheid politie-uren die inclusief de play-offs is besteed aan betaald voetbalwedstrijden, is ruim tien procent lager dan de totale politie-inzet in het seizoen 2002/2003. Ten opzichte van het seizoen 2004/2005 is de politie-inzet inclusief de play-offs zelfs met 16% gedaald. De voorwaarde die is gesteld voor de play-offs –dat de politie-inzet inclusief de play-offs in 2005/2006 niet hoger mag zijn dan de politie-inzet van 2004/2005- is dus ruimschoots gehaald. Ook kan worden vastgesteld dat de beleidsdoelstelling om de politie-inzet rondom voetbalwedstrijden terug te dringen in het seizoen 2005/2006 wordt gerealiseerd.

2.2 Politie-inzet 2002 t/m 2006 per club

Het verloop van de politie-inzet bij de verschillende clubs afzonderlijk is weergegeven in de volgende tabel.

Tabel 2.5 Overzicht gemiddelde politie-inzet in uren van clubs die in de afgelopen vier seizoenen alleen eredivisie hebben gespeeld (exclusief play-offs), geïndexeerd t.o.v. bronseizoen 2002/2003 (=100).

Eredivisieclubs	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006
FC Groningen	100	58	52	41
RBC	100	87	72	59
Feyenoord	100	99	140	63
FC Twente	100	94	87	64
Willem II	100	91	110	77
Vitesse	100	101	82	79
Roda JC	100	108	115	82
PSV	100	90	81	83
FC Utrecht	100	152	129	91
SC Heerenveen	100	103	152	94
RKC	100	94	82	102
NEC	100	149	129	106
Ajax	100	132	116	109
NAC	100	104	155	111
AZ	100	133	239	266

De geïndexeerde cijfers laten zien dat bij tweederde van de clubs die de afgelopen vier seizoenen alleen eredivisie hebben gespeeld, de politie-inzet is gedaald in 2005/2006 ten opzichte van het seizoen 2002/2003 (vet gedrukte clubs). FC Groningen is de club waarbij de politie-inzet het sterkst is gedaald in de afgelopen vier seizoenen. Ook bij RBC, Feyenoord en FC Twente is de gemiddelde politie-inzet bij competitiewedstrijden sterk gedaald ten opzichte van het seizoen 2002/2003.

Bij zowel FC Groningen, RBC en FC Twente is de politie-inzet de afgelopen vier jaar ieder seizoen gedaald ten opzichte van het voorgaande seizoen. Feyenoord heeft met name in het seizoen 2005/2006 een sterke daling gerealiseerd. Het seizoen 2004/2005 wordt daarbij gekenmerkt door een enorme uitschieter naar boven vanwege de ernstige ongeregelheden rondom de wedstrijd Feyenoord - Ajax.

Er zijn vijf clubs (RKC, NEC, Ajax, NAC en AZ) waarbij de gemiddelde politie-inzet in het seizoen 2005/2006 hoger ligt dan het niveau in 2002/2003. Bij AZ is deze stijging van politie-inzet veruit het sterkst. AZ is ook de enige club waarbij de politie-inzet de afgelopen vier jaar elk seizoen is gestegen.

Ook de cijfers voor de eerste divisieclubs zijn in een tabel gezet. De eerste divisie is de afgelopen drie seizoenen met twee clubs uitgebreid. In 2003/2004 startte AGOVV met het betaald voetbal en het afgelopen seizoen kwam FC Omniworld daar bij. De cijfers van de laatstgenoemde club worden niet gepresenteerd, aangezien deze niet kunnen worden vergeleken met andere jaren.

Tabel 2.6 Overzicht gemiddelde politie-inzet in uren van clubs die in de afgelopen vier seizoenen alleen eerste divisie hebben gespeeld (excl. play-offs), geïndexeerd t.o.v. bronseizoen 2002/2003 (=100).

Eerste divisie	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006
Stormvogels/Telstar	100	43	33	24
MVV	100	29	26	33
Fortuna Sittard	100	49	53	42
FC Dordrecht	100	64	120	43
Go Ahead Eagles	100	57	90	51
BV Veendam	100	69	51	52
Helmond Sport	100	101	65	54
AGOVV		100	77	55
Cambuur Leeuwarden	100	100	95	62
Emmen	100	74	82	64
HFC Haarlem	100	58	38	66
Top Oss	100	95	38	75
FC Eindhoven	100	118	92	107
VVV	100	138	114	131

De gemiddelde politie-inzet van twaalf van de veertien clubs die de afgelopen vier seizoenen alleen eerste divisie hebben gespeeld, is in het seizoen 2005/2006 lager dan de gemiddelde inzet in het seizoen 2002/2003. De gemiddelde politie-inzet bij Stormvogels/Telstar is in het seizoen 2005/2006 tot een kwart gereduceerd ten opzichte van het niveau in het seizoen 2002/2003. Ook bij MVV, Fortuna Sittard en FC Dordrecht is de politie-inzet in het seizoen 2005/2006 meer dan gehalveerd ten opzichte van het seizoen 2002/2003. AGOVV is pas in 2003/2004 begonnen met betaald voetbal, maar heeft de daarop volgende twee seizoenen wel een daling in de politie-inzet weten te realiseren.

FC Eindhoven en VVV zijn de enige clubs waarbij de gemiddelde politie-inzet in het seizoen 2005/2006 hoger is dan die in het seizoen 2002/2003.

De cijfers van de clubs die in de afgelopen vier seizoenen gepromoveerd of gedegradeerd zijn laten zien dat de gemiddelde politie-inzet stijgt op het moment dat een club promoveert en daalt als een club degradeert ³.

Tabel 2.7 Overzicht gemiddelde politie-inzet in uren per seizoen van de clubs die in de afgelopen seizoenen zijn gedegradeerd of gepromoveerd. De grijze vlakken hebben betrekking op eredivisienseizoenen.

Promotie/degradatieclubs	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006
ADO Den Haag	1242	2093	1444	1144
De Graafschap	323	136	441	211
Excelsior	363	67	52	34
FC Den Bosch	188	199	940	111
FC Volendam	136	450	78	52
FC Zwolle	595	418	164	76
Heracles	166	142	101	283
Sparta	98	145	182	284

Noot 3 De cijfers van de clubs die in de afgelopen vier seizoenen wel eens zijn gepromoveerd of gedegradeerd, zijn niet geïndexeerd. Er is namelijk geen vergelijkbaar bronseizoen mogelijk bij deze clubs, aangezien er een wezenlijk verschil is tussen de politie-inzet van de eerste divisie en die van de eredivisie. Vandaar dat de cijfers dan ook in absolute waarden (gemiddeld aantal politie-uren) worden gepresenteerd.

Vooral bij Excelsior, FC Den Bosch en FC Volendam is het verschil in gemiddelde politie-inzet tijdens een eredivisie- of een eerste divisie seizoen, groot.

De politie-inzet bij ADO Den Haag is veel hoger dan bij de andere clubs. ADO Den Haag is er in het afgelopen seizoen wel in geslaagd om de gemiddelde politie-inzet tijdens een eredivisie seizoen onder het niveau te krijgen van de gemiddelde politie-inzet bij het eerste divisie seizoen in 2002/2003.

Het is afwachten wat er het komende seizoen met de gemiddelde politie-inzet van Excelsior gaat gebeuren. Excelsior is dit seizoen gepromoveerd en heeft sinds haar degradatie in 2002/2003, de politie-inzet ieder seizoen verder weten terug te brengen. De gemiddelde politie-inzet bij het eredivisie seizoen was echter wel zes maal zo hoog als het daarop volgende eerste divisie seizoen.

2.3 Absolute en relatieve politie-inzet 2002-2006 per club

De politie-inzet kan zowel absoluut als relatief worden weergegeven. Bij absolute waarden ligt het voor de hand dat clubs met veel publiek ook hoog scoren qua politie-inzet. De politie-inzet is deels afhankelijk van de hoeveelheid publiek dat naar een wedstrijd gaat. Dat verschilt sterk tussen de verschillende clubs. Vandaar dat ook het aantal politie-uren per 1.000 toeschouwers bij de clubs wordt vergeleken. Hieronder worden voor het seizoen 2005/2006 voor de eredivisieclubs de absolute en de relatieve politie-inzet weergegeven.

Tabel 2.8 Absolute politie-inzet in aantal uren en relatieve politie-inzet (aantal politie-uren per 1000 toeschouwers) eredivisieclubs (**exclusief play-offs**) in seizoen 2005/2006.

Eredivisie 2005/2006	Gem. politie-inzet		Per 1000 toesch.
ADO Den Haag	1144	ADO Den Haag	253
Feyenoord	1027	AZ	90
Ajax	784	RKC	56
AZ	727	RBC	54
FC Utrecht	632	Heracles	51
Vitesse	622	FC Groningen	50
PSV	567	NEC	46
FC Groningen	426	Sparta	43
NAC	425	NAC	39
NEC	423	Vitesse	39
Roda JC	370	FC Utrecht	36
FC Twente	360	Roda JC	36
Willem II	314	Feyenoord	30
Sparta	284	FC Twente	28
Heracles	283	Willem II	28
RKC	275	PSV	19
SC Heerenveen	223	Ajax	17
RBC	156	SC Heerenveen	12

Uit tabel 8 blijkt dat ADO Den Haag en Feyenoord de twee clubs zijn die per thuiswedstrijd gemiddeld gezien de meeste politie-uren inzetten. RBC en Heerenveen zijn de clubs die gemiddeld het minste aantal politie-uren besteden aan een competitiewedstrijd. Ook relatief gezien heeft ADO Den Haag de hoogste gemiddelde politie-inzet van de eredivisie. Bij ADO Den Haag worden 253 politie-uren ingezet per 1000 toeschouwers. Dat is meer dan drie keer zoveel als de nummer twee uit het klassement, AZ en meer dan twintig keer zoveel als de laagste uit het klassement, SC Heerenveen. Ook bij Ajax, PSV, Feyenoord, Willem II en FC Twente is de relatieve politie-inzet vrij laag. Voor een deel kan dit verklaard worden uit het gegeven dat bij grote bezoekersaantallen (Ajax, PSV, Feyenoord) relatief minder politiemensen ingezet hoeven te worden om de openbare orde te handhaven. Daarnaast valt op dat PSV, Heerenveen en Willem II voor het seizoen 2006/2007 een relatief hoge inzet van stewards en beveiligingspersoneel gepland hebben (zie bijlage 4). Overigens wordt er ook bij ADO Den Haag voor het komende seizoen relatief veel inzet van stewards en beveiligingspersoneel voorzien.

Voor de eerste divisie zijn de absolute en de relatieve politie-inzet in tabel 9 weergegeven.

Tabel 2.9 Absolute politie-inzet in aantal uren en relatieve politie-inzet (aantal politie-uren per 1000 toeschouwers) eerste divisieclubs (**exclusief de play-offs**) voor seizoen 2005/2006.

Eerste Divisie 2005/2006	Gem.politie-inzet		Per 1000 toesch.
De Graafschap	211	HFC Haarlem	215
Go Ahead Eagles	157	AGOVV	109
Omniworld	139	FC Eindhoven	107
MVV	127	Omniworld	84
HFC Haarlem	113	FC Den Bosch	61
FC Den Bosch	111	TOP Oss	56
Cambuur Leeuwarden	95	FC Dordrecht	54
AGOVV	85	Stormvogels/Telstar	51
FC Zwolle	76	Go Ahead Eagles	50
Emmen	73	MVV	44
TOP Oss	69	Emmen	41
FC Eindhoven	57	FC Zwolle	41
Fortuna Sittard	53	Cambuur Leeuwarden	40
FC Volendam	52	Fortuna Sittard	36
VVV	48	Helmond Sport	32
Helmond Sport	47	De Graafschap	30
BV Veendam	45	Excelsior	29
FC Dordrecht	38	VVV	26
Stormvogels/Telstar	35	FC Volendam	20
Excelsior	34	BV Veendam	19

Absoluut gezien hebben de Graafschap en Go Ahead Eagles de hoogste gemiddelde politie-inzet van de eerste divisie. Excelsior en Stormvogels/Telstar kennen de laagste gemiddelde politie-inzet.

Wat betreft de gemiddelde politie-inzet per 1.000 toeschouwers zijn HFC Haarlem en AGOVV de koplopers. De relatieve gemiddelde politie-inzet ligt bij deze twee clubs tweemaal zo hoog als bij de nummer drie, FC Eindhoven en meer dan tien keer zo hoog als bij de laagste, BV Veendam. BV Veendam en FC Volendam zijn de twee eerste divisie clubs met de laagste politie-inzet per 1.000 toeschouwers, namelijk negentien en twintig politie-uren

gemiddeld. Wanneer de cijfers uit tabel 9 met die van tabel 8 worden vergeleken, blijkt dat de politie-inzet per 1.000 toeschouwers bij eerste divisieclubs gemiddeld genomen hoger ligt dan bij eredivisie clubs. Voor een deel wordt dit verklaard uit het feit dat bij hoge toeschouwersaantallen vaak met de inzet van relatief minder politiemensen kan worden volstaan. Daarnaast is het denkbaar dat juist bij eerste divisie clubs nog winst geboekt kan worden met meer aandacht van de ketenpartners voor het terugdringen van politie-inzet.

3 Beïnvloeden van politie-inzet

In hoofdstuk 2 is een overzicht gepresenteerd van de cijfers: het gemiddelde en totale aantal ingezette politie-uren per club en de totalen van alle clubs samen. In de tweede onderzoeksfase is voortgeborduurd op deze resultaten. Bij negen clubs zijn interviews afgenomen waarbij is ingegaan op de achtergronden van de kwantitatieve gegevens. Daartoe is een vragenlijst opgesteld bestaande uit drie onderdelen (zie bijlage 1):

- Factoren die de politie-inzet beïnvloeden.
- Beleid gericht op terugdringen politie-inzet.
- Maatregelen om politie-inzet te verminderen.

De resultaten van de interviews per club zijn opgenomen in bijlage 5.

3.1 Selectie clubs

In eerste instantie zijn elf clubs geselecteerd: AZ Alkmaar, ADO Den Haag, FC Groningen, Willem II, Feyenoord, RKC Waalwijk, Vitesse, Heerenveen, AGOVV, Top Oss en Excelsior. Uiteindelijk zijn bij negen BVO's interviews afgenomen⁴. Bij deze selectie is gestreefd naar een mix van positieve en negatieve ontwikkelingen ten aanzien van de politie-inzet.

Uit de eredivisie

1 *AZ Alkmaar*

De politie-inzet is bij AZ Alkmaar elk seizoen sterk gestegen. In seizoen 2005/2006 is de gemiddelde politie-inzet bijna drie keer zo hoog als de gemiddelde politie-inzet in het seizoen 2002/2003.

2 *FC Groningen*

De gemiddelde politie-inzet bij FC Groningen is elk seizoen omlaag gegaan. In het seizoen 2005/2006 is de gemiddelde politie-inzet meer dan gehalveerd ten opzichte van het seizoen 2002/2003, waarbij mede van invloed is geweest het in gebruik nemen van een nieuw stadion begin 2006.

3 *Feyenoord*

Ondanks het feit dat Feyenoord relatief veel A-wedstrijden heeft, kent de club toch een hoge absolute politie-inzet waarbij vooral het seizoen 2004-2005 een negatieve uitschieter is. In 2005/2006 is de politie-inzet meer dan gehalveerd ten opzichte van het seizoen 2004/2005.

4 *RKC Waalwijk*

RKC heeft een zeer lage gemiddelde politie-inzet. Er is wel sprake van lichte schommelingen in de inzet per seizoen.

5 *Vitesse*

De politie-inzet bij Vitesse laat een dalende lijn zien vanaf het seizoen 2003/2004. Bovendien is de club al langere tijd actief met 'Hooligans in Beeld'. Het is interessant om te kijken of één en ander met elkaar te maken heeft.

Noot 4 ADO Den Haag en Willem II zijn om planningtechnische redenen afgevallen.

6 *SC Heerenveen*

SC Heerenveen heeft een redelijk constante en lage politie-inzet, zowel gemiddeld als totaal (met het seizoen 2004/2005 als lichte negatieve uitschieter). De club heeft ook de laagste gemiddelde politie-inzet per 1000 toeschouwers van Nederland.

Uit de eerste divisie

7 *AGOVV*

De politie-inzet bij AGOVV is relatief de op één na hoogste van de eerste divisie. Wel laat de politie-inzet vanaf het seizoen 2003/2004 een dalende lijn zien. AGOVV is een nieuwkomer binnen het betaalde voetbal en het is interessant is na te gaan hoe hiermee wordt omgegaan.

8 *TOP Oss*

De politie-inzet is bij TOP Oss flink gedaald tussen 2002 en 2005. De gemiddelde politie-inzet in het seizoen 2004/2005 is bijna drie maal zo laag als de gemiddelde politie-inzet in het seizoen 2002/2003. In het afgelopen seizoen is de inzet weer verdubbeld.

9 *Excelsior*

Na een seizoen eredivisie (2002/2003) is de gemiddelde politie-inzet bij Excelsior sterk gedaald. Deze daling heeft zich ook in het tweede seizoen eerste divisie (2004/2005) doorgezet. Ook relatief gezien heeft Excelsior een zeer lage gemiddelde politie-inzet. Excelsior is opgenomen in de selectie omdat deze club het seizoen 2006-2007 weer in de eredivisie speelt. Het is interessant om te zien hoe de ketenpartners ter plekke trachten de stijging van de politie-inzet zoveel mogelijk te beperken.

In de volgende paragrafen komen de resultaten van de interviews aan bod, te beginnen met de factoren die van invloed zijn op de politie-inzet.

3.2 Factoren politie-inzet

De bezoekende club en het gedrag van de uitsupporters vormen het grootste risico bij een voetbalwedstrijd en zijn daarmee het meest bepalend voor de politie-inzet. Zo richt men zich in Waalwijk voornamelijk op de bezoekende aanhang, omdat het thuispubliek als 'zeer rustig' wordt gekenschetst. Het gedrag van de uitsupporters (en ook de eigen supporters) hangt sterk samen met de onderlinge rivaliteit tussen beide supportersgroepen. De politie-inzet bij de wedstrijd Top Oss – FC Den Bosch is ongeveer acht à negen keer boven het gemiddelde. Ook de inzet bij RKC – Willem II is in Waalwijk aanzienlijk hoger.

Sommige clubs, zoals Feyenoord, hebben ook de handen vol aan de eigen aanhang. Voor een club als Heerenveen is het relatief nieuw om ook met de eigen aanhang rekening te moeten houden. Maar een toename van het aantal toeschouwers (uitbreiding tribunecapaciteit) heeft ook een toename van anonimiteit met zich meegebracht.

Door de geïnterviewden zijn veel factoren genoemd die een rol spelen bij het bepalen van de politie-inzet.

- bezoekende club;
- omvang groep uitsupporters en samenstelling;
- gedrag van de uitsupporters (in het verleden, ook bij andere clubs);
- gedrag van de eigen aanhang;

- rivaliteit en historie supportersgroepen;
- aantal toeschouwers thuisclub;
- infrastructuur stadion en omgeving;
- prestaties van de clubs;
- type vervoer;
- genomen maatregelen bij de voorgaande editie van de wedstrijd en de uitwerking daarvan;
- veiligheidsorganisatie van de club en kwaliteit stewarding;
- datum en tijdstip wedstrijd;
- de wegsituatie;
- andere activiteiten in stad of regio;
- supportersbewegingen in de regio.

Op basis van deze factoren wordt bij aanvang van het seizoen als het competitieprogramma bekend is, per wedstrijd een categorie-indeling (A, B of C) gemaakt met inzetprognose. In de aanloop naar de wedstrijd, veelal de week voorafgaand, vindt nog een nadere risico-inschatting plaats met actuele informatie. Aan de hand daarvan wordt bepaald of de politie-inzet zoals eerder afgesproken, gehandhaafd blijft of niet.

Een goede informatiepositie is zeer belangrijk voor een adequate risico-inschatting en daarmee een adequate politie-inzet. Welke informatie is er en wat is het waarheidsgehalte hiervan? Voor het verwerven van actuele informatie worden diverse bronnen gebruikt als de eigen RID en de RID van de tegenstander, het Voetbalvolgsysteem, uitwisseling van gegevens tussen de voetbalcoördinatoren en veiligheidscoördinatoren van de beide clubs en eventueel informatie uit een supportersproject.

Voor de voetbalcoördinatoren van de politie spelen een belangrijke rol. Veelal op basis van jarenlange ervaring bepalen zij in onderling overleg met de clubs de inzet. Soms wordt daarbij gebruik gemaakt van hulpmiddelen als een risicotaxatie-instrument. De risicomatrix van het CIV is bij de meeste partijen wel bij naam bekend maar niet inhoudelijk (een groot deel van de interviews werd gehouden vóór de informatiebijeenkomst over deze matrix in juli 2006).

Meerdere factoren spelen een rol bij het bepalen van de politie-inzet maar volgens de betrokken partijen kunnen zij hier zelf weinig invloed op uitoefenen. Wel geven de respondenten aan op de beleidsmatige factoren invloed te kunnen hebben zoals zaken die vóór aanvang van het seizoen in het convenant geregeld worden (bijvoorbeeld de wijze van vervoer en kaartverkoop of het drankgebruik). Ook worden in dit verband infrastructuurle voorzieningen genoemd en de kwaliteit en wijze van optreden van de steward- en veiligheidsorganisatie van de club. Zo zijn in Heerenveen de verantwoordelijkheden scherp toegedeeld: de stewards zijn verantwoordelijk in het stadion en zij moeten aangeven wanneer ze het niet meer redden. De politie komt alleen nog maar op aanvraag.

Het voeren van een effectief supportersbeleid is een andere te beïnvloeden factor en nagenoeg alle clubs volgen daarbij de grondbeginselen van 'Hooligans in Beeld': het uit de anonimiteit halen van de eigen supporters door contacten te leggen en met ze te communiceren. Daardoor ontstaat een vorm van wederzijds respect en is minder politie nodig. Zo worden bij Top Oss de uitsupporters na afloop van de wedstrijd niet meer onheus en agressief bejegend door de eigen supporters. Voorheen vergde dit 'uitzwaaien' veel politie-inzet.

3.3 Beleid politie-inzet

In bijna alle onderzochte steden is er op initiatief van de driehoek gericht beleid voor het terugdringen van de politie-inzet. Alleen AZ geeft aan daar de afgelopen jaren maar beperkt aandacht voor gehad te hebben i.v.m. de verhuizing naar een nieuw stadion. Door allerlei landelijke afspraken is de aandacht voor het terugdringen van de inzet de afgelopen jaren sterk toegenomen en bij sommige clubs zijn vrij recent nog flinke slagen gemaakt wat dit betreft. In andere steden staat het onderwerp al langer op de agenda en een enkeling zegt ronduit dat het echt periodiek kijken naar verlaging eigenlijk niet meer aan de orde is omdat een sociaal aanvaardbaar minimum is bereikt. In de meeste gevallen is het terugdringen onderwerp van gesprek en wel op meerdere niveaus; bij het beleidsoverleg dat een aantal keer per jaar gehouden wordt (gemeente, politie, club en OM); de voetbaldriehoek; het overleg tussen politie en burgemeester. In Brabant waar de politieregio Midden en West Brabant vier BVO's kent, is er ook een regionaal overleg. In operationele zin komt het er veelal op neer dat in de jaarlijkse prognose uitgegaan wordt van een minimale inzet en dat in een later stadium wordt gekeken of nog moet worden opgeschaald (of afgeschaald maar dit komt minder vaak voor).

Het beleid wordt neergelegd in een convenant dat jaarlijks wordt aangepast. In toenemende mate moeten de clubs aan allerlei voorwaarden voldoen als een gedegen foullering, kaartverkoop etc. Ook staat in het convenant vermeld wat tot de taken van de veiligheidsorganisatie van de club behoort en wat de rol van de politie is. De veiligheid in het stadion en het verkeer rondom het stadion vallen onder de verantwoordelijkheid van de eigen veiligheidsorganisatie. Toch is de politie in een aantal gevallen in het stadion nog regelmatig in beeld zoals bij RKC, de Graafschap en Heracles. In Alkmaar wordt het verkeer met ingang van het nieuwe seizoen geregeld door vrijwillige oud-agenten om tot vermindering te komen. En bij AGOVV voert de politie nog taken uit als de toegangsfoullering maar dit heeft te maken met feit dat stewardorganisatie nog niet op orde is. In het seizoen 2006-2007 hoopt men dit in Apeldoorn te veranderen.

Ondanks het feit dat het beleid gericht is op het terugdringen van de politie-inzet, onderschrijven bijna alle partijen dat het helemaal terugtrekken van de politie uit het stadion niet wenselijk is. Een bepaalde inzet blijft nodig om veilig te kunnen werken. Zo laat een deel van het Feyenoord publiek zich niet makkelijk aanspreken door een steward. In Arnhem is het uitgangspunt dat er zo min mogelijk zichtbare politie aanwezig mag zijn in en rondom het stadion. Alle clubs maken gebruik van spotters en supportersbegeleiders wat ook past binnen de 'Hooligans in Beeld'-aanpak.

Opvallend is dat bijna alle geïnterviewden van mening zijn dat de minimum inzet min of meer bereikt is. Het uitsluitend inzetten van stewards brengt ook risico's met zich mee zoals een geïnterviewde benadrukte omdat de stewards geen geweld mogen gebruiken en ook geen proces verbaal mogen opmaken wat de opsporing en vervolging naderhand niet altijd ten goede komt. Al met al is men van mening dat het nu meer aankomt op verfijning. Tegen die achtergrond wordt een enkele risicowedstrijd met hoge inzet getolereerd. Ook wordt benadrukt dat voorkomen moet worden dat vermindering van de politie-inzet ten koste gaat van de veiligheid in het stadion. Men moet niet koste wat kost willen verminderen.

In Alkmaar hinken gemeente en politie op twee gedachten: aan de ene kant wil men de inzet terugdringen maar aan de andere kant wil men geen extra risico lopen. Belangrijk is te gaan vaststellen wat de invloed is van het recent in gebruik genomen nieuwe stadion. Ook andere geïnterviewden geven in soortgelijke bewoordingen aan af en toe in een spagaat te zitten waarbij soms blijkt dat de ene partij bereid is meer risico te nemen dan de ander.

3.4 Feitelijke politie-inzet

Voor de toelichting op de cijfers per club zijn bijlagen 3 en 4 opgenomen. In algemene zin valt op te merken dat de rekenwijze voor het toekennen van voetbaluren soms aan de basis staat van inzetfluctuaties. Creatief boekhouden ligt op de loer en sommige partijen geven ronduit toe zich in het verleden hieraan schuldig gemaakt te hebben. Soms beschikt men nog niet over een betrouwbaar systeem wat bij RKC het geval is. Of men hanteert andere uitgangspunten. Zo wordt de inzet van de ME in Rotterdam ook wanneer zij de generale politietaak uitvoeren, en dus niet voor de voetbal actief zijn, maar wel voor de voetbal in dienst zijn, tot de 'voetbaluren' gerekend. Zonder voetbal zouden ze niet in dienst zijn is de redenering daarachter. Bij RKC worden de 'platte petten' die in en om het stadion actief zijn, komend seizoen ook breder ingezet. Dit wordt hier juist gezien als een mogelijkheid om de uren níét meer op het voetbal te hoeven boeken.

Ook valt op dat het evalueren van de feitelijke inzet soms nog redelijk in de kinderschoenen staat. Zo zijn lang niet alle betrokkenen bekend met de cijfers of alleen op de hoogte van de ontwikkelingen in grote lijnen. Ook is lang niet voor alle betrokkenen helder hoe de cijfers zijn opgebouwd.

Soms lijken betrokkenen voor een bepaalde risicocategorie te kiezen omdat ze de maatregelen uit een andere categorie willen ontwijken. Zo heeft Heerenveen meer B-wedstrijden gekregen omdat de bezoekende clubs niet zouden willen dat er op de speeldag een kassa open is voor de bezoekers, wat het geval is bij een A-wedstrijd. Een ander voorbeeld is dat Heerenveen geen C-wedstrijden kent (maar wel B+) omdat men voorstander is van vrij vervoer en een C-wedstrijd automatisch een combi inhoudt.

In sommige gevallen is vooral één incident bepalend voor de hoge de inzet (Feyenoord, de wedstrijd tegen Ajax seizoen 2004/2005). Soms is de inzetverhoging meer structureel van aard, bijvoorbeeld in verband met de stijgende prestaties van de club (AZ) waardoor meer toeschouwers komen en supportersgroepen zich meer gaan manifesteren. Maar bij FC Groningen leiden betere sportieve prestaties juist weer tot minder politie-inzet volgens de respondenten.

Uit de interviews bleek ook dat de tegenkracht soms uit onverwachte hoek komt. Zo heeft de ME-organisatie in Heerenveen het lange tijd tegengehouden dat de ME-inzet minder dan op pelotonssterkte was vanuit de overtuiging dat dit niveau minimaal nodig is om als ME adequaat te kunnen optreden.

3.5 Maatregelen politie-inzet

Praktisch alle onderzochte clubs zijn bezig met het professionaliseren van

de stewardinzet, zij het in een wisselend tempo. De aanpak en bijbehorende maatregelen zien er net iets anders uit maar kennen wel een gemeenschappelijke rode lijn. Zo probeert men overal de inzet van stewards uit te breiden, soms tot buiten het stadion. In Heerenveen start men komend seizoen met de inzet van de stewards op locaties waar zich voetbalgerelateerde onlusten kunnen voordoen, om te beginnen bij één supporterskroeg in het centrum. Stewards worden in het centrum actief en krijgen een signalerende functie. Ook worden stewards ingezet bij woningen rondom het stadion waar wel eens vernielingen worden aangericht door voetbalpubliek en bij de afritten van autosnelwegen. Dit vereist wel een behoorlijke opleiding van de stewards en een goede begeleiding en toezicht door de politie.

Naast uitbreiding van de stewardinzet is een andere zichtbare ontwikkeling dat de stewards worden ingezet op vaste plekken. Het kennen en gekend worden komt daarmee ook in het stadion tot uitdrukking. Feyenoord heeft hiermee het afgelopen seizoen succes geboekt. Met de oprichting van het Bureau Voetbal Eenheid (BVE ofwel gele jasjes brigade) hebben politie en club de handen ineen geslagen. Politie en stewards worden gecombineerd als team ingezet volgens het principe vaste mensen voor vaste taken. Zij treden gezamenlijk op waardoor ook de kennisoverdracht min of meer automatisch gaat.

De uitbreiding van de taken van de stewards leidt bij sommige clubs tot het ontstaan van verschillende 'soorten' stewards. Zo kent Vitesse drie stewardprofielen: zij die het verkeer regelen, zij die toezicht houden op de vakken en zij die ingrijpen indien nodig. Andere clubs hebben servicemedewerkers geïntroduceerd die als gastheer optreden. Om de professionalisering en differentiatie in taken goed vorm te geven is een aantal clubs waaronder FC Groningen, Vitesse en Top Oss, een samenwerking aangegaan met onderwijsinstellingen. Leerlingen van de beveiligings- en horecaopleiding van het ROC krijgen de kans stage te lopen bij de clubs die op hun beurt weer profiteren van de inzet van de geschoolde stewards.

Andere maatregelen die getroffen worden, liggen onder andere op technisch vlak. Met het oog op de promotie heeft Excelsior een nieuw camerasysteem aangeschaft maar vanwege de hoge kosten heeft de club voor het plaatsen van tourniquets dispensatie aangevraagd. In Alkmaar heeft men net een pasfotoregistratiesysteem in gebruik genomen. Andere clubs zoeken het in de nieuwste technische snufjes voor het herkennen van supporters. Feyenoord gaat gebruik maken van een irisscan en Vitesse start met een pilot biometrie.

In het verleden zijn door de clubs al de nodige infrastructurele maatregelen, onder andere gericht op crowd control, getroffen. Toch worden hier en daar nog verbeteringen in het stadion aangebracht: zo heeft Feyenoord een nieuwe lexaanwand geplaatst die het visuele contact tussen supportersgroepen en daarmee de mogelijkheden voor provocatie moet beperken. Ook buiten het stadion wordt soms nog ingegrepen veelal op het brede vlak van verkeersmaatregelen, bijvoorbeeld met het doel de supportersscheiding beter te regelen.

De inzet van de ME heeft in kwantitatieve zin het grootste effect op de politie-inzet omdat veranderingen daar meteen tot honderden uren vermeerdering of vermindering leiden. In Rotterdam is de ME multitasking geworden en in Alkmaar worden ze in en rond het stadion ingezet ter vervanging van de platte pet. Overigens wijst een aantal geïnterviewden op wat zij de agressieverhogende werking van de ME noemen. Dit staat in tegenstelling tot het gastheerschap dat bijvoorbeeld bij een club als Heerenveen hoog in het vaandel staat. Daar is men van mening dat door gastvrij te zijn supporters bewogen worden tot normaal gedrag. Volgens de club werkt dit zelfs bij de meest beruchte supportersgroepen.

Ook worden tolerantiegrenzen duidelijker gecommuniceerd en worden supporters meer aangesproken op hun gedrag en gewezen op hun verantwoordelijkheden. In Groningen worden daarbij oud-hooligans ingezet bijvoorbeeld bij dreigende groepsvorming van de hardkernsupporters. Op dit moment is de gemeente Heerenveen in samenwerking met de club bezig met een initiatief richting die clubs die het afgelopen jaar voor ongeregelheden hebben gezorgd. De supportersverenigingen van deze clubs ontvangen een brief met waarschuwing: als hun gedrag het komend seizoen niet verbetert kan dit mogelijk volgend seizoen leiden tot een combiregeling.

De clubs streven naar maatwerk richting de supporters. Dit komt bijvoorbeeld tot uiting bij de stadionverbodencommissie. Personen die echt niet te veranderen zijn krijgen zware straffen. Personen die wel bereid zijn hun gedrag aan te passen krijgen juist strafvermindering. Bij Vitesse gaat het volgens deze lijnen en beschikt men inmiddels over een redelijk aantal dossiers omdat 'Hooligans in Beeld' daar al enkele jaren loopt. Op basis van deze dossiers brengt men gradaties aan binnen de supporters: reguliere voetbalverzekers; potentiële verzekers en ad-hoc verzekers. Ook in Groningen kunnen supporters met een stadionverbod strafvermindering krijgen als zij zich gedurende een bepaalde periode en bij bepaalde wedstrijden melden in een café waar ook iemand van het supportersproject aanwezig is.

Tot slot noemt een aantal geïnterviewden het feit dat de politie in toenemende mate informatiegericht is gaan werken. Op allerlei manieren wordt actief naar informatie gezocht en op basis daarvan wordt besloten over het risicogehalte van de wedstrijd en de noodzakelijk inzet. Door 'Hooligans in Beeld' is de politie ook steeds beter op de hoogte van de bewegingen van de supporters onder andere door de inzet van buurt- en jeugdagenten. Men aarzelt niet om deze informatie in te zetten en met gebruikmaking van allereerste wetgeving (Wet ID, Opiumwet, Wet Wapens en Munitie) in een vroeg stadium in te grijpen.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Algemene beeld

Uit hoofdstuk 2 blijkt dat het afgelopen seizoen duidelijk winst is geboekt voor wat betreft het terugdringen van de politie-inzet. Waar in het seizoen 2003/2004 en 2004/2005 nog een stijging van de politie-inzet was waar te nemen gaat het seizoen 2005/2006 de boeken in als het seizoen waarin zelfs inclusief de play-offs een behoorlijke reductie werd gerealiseerd ten opzichte van de drie seizoenen daarvoor. Binnen de reguliere competitiewedstrijden hebben de lokale ketenpartners samen in 2005/2006 een dermate sterke vermindering van de politie-inzet weten te realiseren, dat de totale politie-inzet inclusief de ruim 20.000 politie-uren (ruim 8.000 meer dan de maximale schatting van het CIV en de KNVB bij aanvang van het seizoen) van de play-offs, lager is dan de totale inzet in de voorgaande seizoenen.

Conclusie 1

De gemiddelde en totale politie-inzet bij competitiewedstrijden in het seizoen 2005/2006 is, zowel inclusief als exclusief de play-off wedstrijden, beduidend lager dan in de voorgaande drie seizoenen.

Er is veel verschil in politie-inzet tussen de betaald voetbalclubs onderling. Zo is de gemiddelde politie-inzet bij FC Groningen in de afgelopen vier jaar elk seizoen gedaald en bij AZ juist elk seizoen gestegen. Bij tweederde van de eredivisieclubs is de gemiddelde politie-inzet in het seizoen 2005/2006 lager dan in het seizoen 2002/2003. ADO Den Haag heeft in het afgelopen seizoen gemiddeld zowel in absolute als in relatieve zin, de hoogste politie-inzet van Nederland. Ten aanzien van de gemiddelde politie-inzet per 1.000 toeschouwers ligt de inzet twintig maal hoger dan die van SC Heerenveen, de club met de laagste gemiddelde inzet per 1000 toeschouwers. Wel lijkt er in Den Haag een positieve trend te zijn ingezet. De politie-inzet in 2005/2006 (eredivisie) ligt namelijk lager dan het niveau in 2002/2003 (eerste divisie). En wellicht zal de ingebruikneming van het nieuwe stadion in de toekomst door een betere ligging ook leiden tot verdere vermindering. In de eerste divisie is bij veertien van de zestien clubs de politie-inzet in 2005/2006 afgenomen ten opzichte van het seizoen 2002/2003.

Deze cijfers zijn een positieve opsteker voor alle partijen die bij het voetbal betrokken zijn want hun inzet wordt beloond. Blijft wel de vraag waarom de resultaten in de seizoenen 2003-2004 en 2004-2005 aanmerkelijk minder gunstig zijn? In die jaren hadden acht tot negen (overigens wisselende) clubs een hogere inzet dan het basisjaar. Veel clubs zijn immers al langere tijd bezig met het terugdringen van de inzet en dit zou toch al eerder tot positieve resultaten hebben kunnen leiden? Dit is een lastig te beantwoorden vraag, vooral omdat zoveel factoren van invloed zijn op de politie-inzet. De wisselende resultaten in die twee seizoenen 2003-2004 en 2004-2005 kunnen gezien worden als botsing tussen de trend omhoog die aanleiding was voor het vernieuwde beleidskader voetbalvandalisme in 2003 en het beleid, gericht op het terugdringen van politie-inzet dat toen in gang werd gezet. Het is niet vreemd dat de maatregelen die de afgelopen jaren zijn ingevoerd in de verschillende steden pas na enkele seizoenen hun vruchten beginnen

af te werpen. Bovendien speelt mee dat in 2004-2005 de zware incidenten rond Feyenoord-Ajax en de daarop volgende opsporingsactiviteiten tot veel politie-inzet hebben geleid.

Het is duidelijk dat in veel steden in het seizoen 2005/2006 een intensivering van de maatregelen heeft plaatsgevonden onder invloed van de gemaakte afspraken. Tevens heeft het onderwerp politie-inzet en de daaraan verbonden kosten regelmatig media-aandacht gehad. Ook hebben de clubs die een hoge absolute inzet hebben (ADO, Feyenoord) het afgelopen jaar een scherpe daling gerealiseerd. Tot slot kan meespelen dat het seizoen 2005/2006 een rustiger seizoen lijkt te zijn geweest als de voorgaande.

4.2 Lokale aandacht

Er zijn grote verschillen tussen de steden zowel wat betreft absolute als relatieve inzet en ook wat betreft de ontwikkelingen in de afgelopen seizoenen. In nagenoeg alle onderzochte steden mag het terugdringen van de politie-inzet op veel lokale aandacht rekenen. Daar waar geen sprake is van een duidelijk beleid ten aanzien van het terugdringen van de politie-inzet zijn de resultaten ook navenant. Zo wordt in Alkmaar door de ketenpartners het vervangen van het oude stadion als reden aangevoerd om weinig werk te maken van de reductie van de politie-inzet.

Overigens is het niet zo dat een gericht beleid altijd leidt tot vermindering. Een voorbeeld daarvan is SC Heerenveen waar de club bijzonder veel verantwoordelijkheid aan de dag legt maar dit pas in het seizoen 2005/2006 heeft geleid tot een vermindering.

In steden als Groningen en Arnhem is men inmiddels al een aantal jaren bezig met het terugdringen van de inzet. 'Hooligans in Beeld' loopt in Arnhem inmiddels sinds 2001 en in Groningen loopt het supportersproject ook inmiddels een aantal jaar. Het openbaar bestuur was en is daar van mening dat de politie-inzet bij grootschalige evenementen als voetbalwedstrijden moest worden teruggebracht. In Arnhem is het uitgangspunt dat in en rondom het stadion zo min mogelijk zichtbare politie aanwezig moet zijn.

Conclusie 2

In steden waar men slaagt in het terugdringen van de politie-inzet wordt daar al een aantal jaren door de ketenpartners beleidsmatig op ingezet; veelal op initiatief van de politie en/of driehoek. Lokale aandacht is een voorwaarde maar geen garantie voor het verminderen van de inzet. Tenslotte valt op dat de politie-inzet per 1.000 bezoekers, de relatieve politie-inzet, bij de eerste divisieclubs gemiddeld wat hoger ligt dan in de eredivisie. Dit lijkt erop te duiden dat met name in de eerste divisie er nog meer mogelijkheden liggen de politie-inzet verder te reduceren.

Aanbeveling 1

Het beleid gericht op het terugdringen van de politie-inzet dient – met inachtneming van de veiligheid in het stadion - gecontinueerd en geïntensiveerd te worden. De intensivering dient te worden gerealiseerd bij clubs met een hoge relatieve politie-inzet, waaronder vooral clubs uit de eerste divisie.

4.3 Succesfactoren

Veel factoren spelen een rol bij het bepalen van de politie-inzet maar de bezoekende club en de omvang en het gedrag van de uitsupporters zijn over het algemeen de meest bepalende. Bij enkele clubs gaat het ook nadrukkelijk om de eigen aanhang (Feyenoord). Informatie over de bezoekers maar ook over het gedrag van de eigen aanhang is daarmee van cruciaal belang om tot een adequate en efficiënte bepaling van de politie-inzet te komen. De informatiepositie van de politie speelt een centrale rol: hoe beter het zicht op wat er leeft onder supporters van de eigen club en die van de bezoekende club, des te beter is men in staat tot inzet op maat.

De afgelopen jaren zijn er veel maatregelen genomen om de politie-inzet terug te dringen. Een aantal maatregelen kunnen als *best practice* worden gezien omdat ze inmiddels al succesvol worden toegepast in diverse steden. De professionalisering van de stewardinzet en de 'Hooligans in Beeld'-aanpak (kennen en gekend worden/ maatwerk richting supporters) zijn daarvan de meest belangrijke. De exacte uitwerking verschilt per stad, passend binnen de eigen mogelijkheden en traditie. In Heerenveen gaan de stewards zich steeds meer in de openbare ruimte begeven. Dit proces moet overigens wel goed geborgd worden. In andere steden vindt de uitbreiding van taken vooral in of rondom het stadion plaats. De taakdifferentiatie kan ook leiden tot verschillende profielen voor de stewards en in het verlengde daarvan tot verschillende opleidingen. Meer en meer worden stappen in die richting gezet maar het einde hiervan lijkt nog niet in zicht en hier ligt naar ons oordeel ook nog een verder ontwikkelpotentieel. Samengevat komen we tot een aantal succesfactoren.

Conclusie 3

Succesfactoren voor het terugdringen van de politie-inzet zijn:

- Een goede informatiepositie over wat er leeft onder de supporters.
- Een veiligheidsbeleid dat gericht is op 'kennen en gekend worden'.
- Richting supporters een aanpak op maat bieden met aandacht voor het stimuleren van hun eigen verantwoordelijkheid.
- Slim en creatief omgaan met de beschikbare menskracht bij de politie.
- Een kwantitatief en kwalitatief hoogwaardige veiligheidsorganisatie bij de club.
- Structurele en beleidsmatige aandacht voor dit onderwerp vanuit de lokale driehoek.
- Goede samenwerking en informatie-uitwisseling tussen de ketenpartners.

4.4 Politie in stadion

In weerwil met de afspraken die hierover in het voorjaar van 2005 zijn gemaakt constateert het Auditteam dat in een aantal stadions nog altijd herkenbare politie aanwezig is bij wedstrijden (b.v. RKC Waalwijk). Het Auditteam is van mening dat voor wat betreft de inzet van herkenbare politie in het stadion een onderscheid moet worden gemaakt tussen situaties waarbij in het stadion reële veiligheidsrisico's rond supportersgroepen spelen en situaties waarin de politie-inzet binnen het stadion nodig is omdat de veiligheids- en stewardorganisatie nog onvoldoende toegerust is om de orde te kunnen bewaken.

Conclusie 4

De geüniformeerde politie is niet bij alle wedstrijden uit de stadions verdwenen. Daarbij moet een onderscheid gemaakt worden in situaties waar de veiligheids- en stewardorganisatie nog onvoldoende is toegerust en situaties met evidente risico's voor openbare orde en veiligheid die de mogelijkheden en bevoegdheden van stewards te boven gaan.

In sommige steden is men van mening dat een bepaalde politie-inzet in het stadion noodzakelijk is om veilig te kunnen werken. Zolang deze inzet past binnen de succesvolle 'Hooligans in Beeld'-aanpak acht het Auditteam dit verdedigbaar. Sterker nog, de aanwezigheid van supportersbegeleiders in burger in het vak tijdens de wedstrijd is één van de kernelementen uit de 'Hooligans in Beeld'-aanpak. Ook zijn er situaties denkbaar waarin de veiligheidsrisico's dermate groot zijn dat de aanwezigheid van politie binnen het stadion noodzakelijk is. Het Auditteam is echter van mening dat dit laatste alleen kan op incidentele basis om naderend onheil af te wenden. Geüniformeerde politie-inzet binnen het stadion mag niet op structurele basis deel uitmaken van de veiligheidsorganisatie. Het streven moet gericht blijven op een organisatie waarin de clubs de verantwoordelijkheid dragen voor orde en veiligheid binnen de stadions en politie binnen het stadion bij een enkele wedstrijd een uitzondering is in verband met evidente veiligheidsrisico's.

Aanbeveling 2

In lijn met landelijke afspraken dient alle geüniformeerde politie die op structurele basis deel uitmaakt van de veiligheidsorganisatie uit het stadion te verdwijnen en dienen vanuit de politie slechts een voetbalcoördinator, de personele bezetting van de commandoruimte en één of enkele supportersbegeleiders in het stadion aanwezig te zijn.

Voor veel van de geïnterviewden is het helemaal terugtrekken van de politie uit het stadion een weinig aantrekkelijke optie. Zij zijn van mening dat de ondergrens nu bijna bereikt is en wijzen er op dat voorkómen moet worden dat het verminderen van de inzet ten koste gaat van de veiligheid in het stadion. Hier en daar wordt volgens hen die grens zelfs al overschreden. Het Auditteam deelt de zorg om de veiligheid maar is van mening dat met verdere professionalisering van de stewardorganisatie, de uitrol van de 'Hooligans in Beeld'-aanpak en de verdere verbetering van de informatiepositie van de politie er voldoende aanknopingspunten voor handen zijn voor een verdere, zij het beperkte reductie van politie-inzet, waarbij de grenzen van de veiligheid niet uit het oog mogen worden verloren.

Aanbeveling 3

Het streven naar kwaliteitsverbetering van de veiligheidsorganisatie van de club door professionalisering van de stewardorganisatie, de verdere uitrol van de 'Hooligans in Beeld'-aanpak en de verdere verbetering van de informatiepositie van de politie dient te worden gecontinueerd.

4.5 Berekening voetbaluren

Ten aanzien van het berekenen van de uren politie-inzet, constateert het Auditteam dat niet overal dezelfde methode van toerekenen wordt gehanteerd.

De verschillen richten zich met name op de vraag of uren die besteed worden aan de algemene politietaak, maar wel vallen binnen de 'voetbaldienst', ook aan de wedstrijd mogen worden toegeschreven of niet. Het gaat dan bijvoorbeeld om het uitvoeren van een verkeerscontrole in een naburige wijk van het stadion. De politie is dan in de buurt van het stadion en op afroep beschikbaar als daar aanleiding toe is.

Navraag leert dat met ingang van het seizoen 2005-2006 het CIV de voetbalcoördinatoren als advies meegeeft dergelijke uren als neventaak binnen het VVS te boeken. In een brief van de minister van BZK d.d. 3 juni 2005 aan de Twee Kamer staat echter vermeld: "Per ingezette politiefunctaris worden de twee wedstrijduren die zij buiten het stadion verblijven niet meer toegerekend als inzet ten behoeve van voetbal". Het Auditteam constateert dat dit niet met elkaar in overeenstemming is en adviseert de stuurgroep om op het vlak van registratie tot eenduidige afspraken te komen. Dit zal een positieve invloed hebben op de betrouwbaarheid van de gegevens.

Conclusie 5

De berekening van de uren politie-inzet ten behoeve van voetbalwedstrijden geschiedt niet op uniforme wijze bij alle clubs.

Aanbeveling 4

Verdergaande landelijke afspraken over een éénduidige wijze van het berekenen van de voetbaluren zijn gewenst. De stuurgroep zal zorg dienen te dragen voor een richtlijn terzake.

Bijlagen

Bijlage 1 Interviewvragen

Blok 1: Factoren die de politie-inzet beïnvloeden

- 1 Welke factoren zijn van invloed op het bepalen van de politie-inzet?
- 2 Welke factoren zijn de belangrijkste/ spelen de grootste rol bij het bepalen van de politie-inzet?
- 3 Welke factoren zijn het beste beïnvloedbaar door de diverse partijen?

Blok 2: Beleid gericht op terugdringen politie-inzet

- 4 Is er sprake van gericht beleid om de politie-inzet terug te dringen? Zo ja, sinds wanneer? Wie heeft het initiatief tot dit beleid genomen? Zo nee, waarom niet?
- 5 Wordt er in overleg tussen club, gemeente en politie aandacht besteed aan terugdringen politie-inzet? Zo ja, hoe vaak per jaar en op welk niveau vindt dit overleg plaats? Zo nee, waarom niet?
- 6 Reactie ontwikkelingen politie-inzet (resultaten 1^e fase voorleggen).

Blok 3: Maatregelen om politie-inzet te verminderen

- 7 Welke maatregelen zijn in het seizoen 2005-2006 genomen om de politie-inzet terug te dringen? Welke maatregelen heeft de organisatie zelf genomen en welke maatregelen hebben anderen genomen?
- 8 Welke maatregelen zijn in de seizoenen daarvoor genomen om de politie-inzet terug te dringen? Welke maatregelen heeft de organisatie zelf genomen en welke maatregelen hebben anderen genomen?
- 9 Welke maatregelen hebben het grootste effect op het terugdringen van de politie-inzet?
- 10 Met welke maatregelen heeft men zelf de meest positieve ervaringen opgedaan (*best practice*)? (kan hetzelfde zijn als 7 maar hoeft niet)

Overig

- 11 Is men bekend met de risicomatrix analyse van het CIV, is men van plan die te gaan gebruiken en zo ja, op welke manier? (voor aanvang wedstrijd stelt politie matrix op of anders?)

Bijlage 2 Checklist van factoren die mogelijk van invloed zijn op politie-inzet

Infrastructuur stadion en omgeving

- Leeftijd stadion
- Supportersscheiding in stadion
- Plaats uitvak t.o.v. eigen risicosupporters
- Aanwezigheid tourniquets bij betreden stadion
- Supportersscheiding buiten stadion
- Aanwezigheid parkeervak bus/ halte trein in buurt van bezoekersvak
- Aanwezigheid horecagelegenheid(en) in de buurt
- Aanwezigheid supportershome in stadion/ buurt
- Aard buurt (woonbuurt versus bedrijventerrein)
- Bijzonderheden stad/ route (b.v. wegopbrekingen)

Supporters/ publiek

- Omvang publiek
- Omvang risicosupporters
- Kwaliteit contact met risicosupporters
- 'Hooligans in Beeld' (loopt het en wat zijn de resultaten)
- Sociaal preventief supportersbeleid
- Stadionverboden en meldingsovereenkomsten onder supporters
- Relatie tussen supporters (vereniging) en club
- Relatie tussen supportersvereniging(en) en supporters

Veiligheidspersoneel

- Beschikbaarheid stewards en beveiligingspersoneel
- Kwaliteit stewards en beveiligingspersoneel (opleiding, eisen)
- Beschikbaarheid politie
- Kwaliteit politie (verdeling ME, platte petten)
- Flexibiliteit politie (hoe makkelijk kan inzet wijzigen voorafgaand aan wedstrijd en tijdens wedstrijd)
- Multitasking politie

Competitie/ wedstrijd

- Historie wedstrijd (afgelopen 3 seizoenen)
- Historie incidenten lopend seizoen
- Rivaliteit uit- en thuispubliek/ clubs
- Wijze van kaartverkoop
- Wijze van toegangscontrole
- Samenwerking tussen politie, gemeente en club
- Vervoer (wel of geen combiregeling)
- Stand competitie
- Andere wedstrijden op speeldatum of weekend/kruisende supportersstromen
- Informatie vooraf over mogelijk treffen supporters of andersoortige verstoring(en) openbare orde

Beleid driehoek

- Visie op voetbal (belang voetbal voor gemeente)
- Aandacht voor terugdringen politie-inzet

- Aandacht voor repressief optreden/ lik-op-stuk beleid
- Aandacht voor preventief optreden
- Betrokkenheid burgemeester
- Samenwerking tussen politie, gemeente en club
- Aard handhavingsbeleid

Overig

- Andere evenementen die qua tijd en plaats concurreren om inzet veiligheidspersoneel
- Datum/ tijdstip wedstrijd
- Bijzondere omstandigheden (denk aan bestuurswisseling club, ontslag trainer)
- Media aandacht
- Entertainment in stadion

Bijlage 3 Overzicht cijfers politie-inzet per club

3.1 Verantwoording van de data

De data die zijn gebruikt voor het overzicht van de politie-inzet hebben betrekking op de seizoenen 2002/2003, 2003/2004, 2004/2005 en 2005/2006. Alleen de cijfers van de competitiewedstrijden zijn meegenomen in de overzichten. Dit verhoogt de vergelijkbaarheid tussen de verschillende seizoenen van een club en de vergelijkbaarheid van clubs onderling.

Per club is het totale aantal politie-uren per categorie wedstrijd (A,B en C-wedstrijd) weergegeven. Deze categorisering in A, B of C is -met name in het seizoen 2005/2006- niet helemaal compleet. De wedstrijden waarvan de categorie niet gegeven is, zijn gelabeld als 'onbekende wedstrijd'. De politie-inzet bij deze onbekende wedstrijden is wel weer meegenomen in het totaalgemiddelde van de verschillende clubs in dit seizoen. Een opvallend element aan de categorisering van de wedstrijden is dat men vooral in het seizoen 2003/2004 en 2004/2005 gebruik is gaan maken van B-wedstrijden.

De cijfers over de gemiddelde toeschouwersaantallen zijn compleet voor de seizoenen 2003/2004 en 2004/2005 en 2005/2006. De vrij verstrekte kaarten zijn overigens niet meegenomen bij deze aantallen. De bezoekerscijfers hebben we per club afgezet tegen de gemiddelde uren politie-inzet.

De clubs zijn ingedeeld in drie groepen, namelijk eredivisieclubs, eerstedivisieclubs en promotie/degradatieclubs.

3.2 Overzicht cijfers eredivisieclubs seizoen 2002/2003, 2003/2004, 2004/2005 en 2005/2006

Ajax

Seizoen 2002/2003

- 15 A-wedstrijden: 8.964 politie-uren/690 gemiddeld
- 2 C-wedstrijden: 3.304 politie-uren/1.652 gemiddeld
- Totaal: 12268 politie-uren/722 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- A-wedstrijden: 7.889 politie-uren/607 gemiddeld
- 4 C-wedstrijden: 8.347 politie-uren/2.087 gemiddeld
- Totaal: 16.236 politie-uren/955 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 47.163
- Gemiddeld 20 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- A-wedstrijden: 3.547 politie-uren/591 gemiddeld
- B-wedstrijden: 6.041 politie-uren/755 gemiddeld
- 3 C-wedstrijden: 4.651 politie-uren/1.550 gemiddeld
- Totaal: 14.239 politie-uren/838 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 46.123
- Gemiddeld 18 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- A-wedstrijden: 2.542 politie-uren/424 gemiddeld
  - B-wedstrijden: 3.714 politie-uren/531 gemiddeld
  - 4 C-wedstrijden: 7.064 politie-uren/1.766 gemiddeld
  - Totaal: 13.320 politie-uren/784 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 45.126
  - Gemiddeld 17 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	690	607	591	424
B			755	531
C	1.652	2.087	1.550	1.766
Onbekend				
Totaal gem.	722	955	838	784

AZ Alkmaar

Seizoen 2002/2003

- 14 A-wedstrijden: 2.573 politie-uren/184 gemiddeld
- B-wedstrijd: 598 politie-uren
- C-wedstrijden: 1.478 politie-uren/739 gemiddeld
- Totaal: 4.649 politie-uren/274 gemiddeld.

Seizoen 2003/2004

- A-wedstrijden: 1.067 politie-uren/133 gemiddeld
- C-wedstrijden: 5.121 politie-uren/569 gemiddeld
- Totaal: 6.188 politie-uren/364 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 6.746
- Gemiddeld 54 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- A-wedstrijden: 926 politie-uren/185 gemiddeld
- B-wedstrijden: 4.306 politie-uren/538 gemiddeld
- 4 C-wedstrijden: 5.858 politie-uren/1.465 gemiddeld
- Totaal: 11.090 politie-uren/652 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 7.475
- Gemiddeld 87 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- 4 A-wedstrijden: 926 politie-uren/232 gemiddeld
- B-wedstrijden: 5.556 politie-uren/617 gemiddeld
- 4 C-wedstrijden: 5.875 politie-uren/1.469 gemiddeld
- Totaal: 12.357 politie-uren/727 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 8067
- Gemiddeld 90 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	2005/2006 gem.
A	184	133	185	232
B	598		538	617
C	739	569	1.465	1.469
Totaal gem.	274	364	652	727

FC Groningen

Seizoen 2002/2003

- A-wedstrijden: 9.539 politie-uren/954 gemiddeld
- C-wedstrijden: 7.970 politie-uren/1.139 gemiddeld
- Totaal: 17.509 politie-uren/1.030 gemiddeld.

Seizoen 2003/2004

- A-wedstrijden: 2.529 politie-uren/281 gemiddeld
- C-wedstrijden: 7.554 politie-uren/944 gemiddeld
- Totaal: 10.083 politie-uren/593
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 8.672
- Gemiddeld 68 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- A-wedstrijden: 2.327 politie-uren/259 gemiddeld
- 4 B-wedstrijden: 2.801 politie-uren/700 gemiddeld
- 4 C-wedstrijden: 3.960 politie-uren/990 gemiddeld
- Totaal: 9.088 politie-uren/535 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 8.591
- Gemiddeld 62 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- A-wedstrijden: 1.034 politie-uren/207 gemiddeld
- B-wedstrijden: 5.080 politie-uren/564 gemiddeld
- C-wedstrijd: 787 politie-uren
- onbekende wedstrijden: 348 politie-uren/174 gemiddeld
- Totaal: 7.249 politie-uren/426
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 8.513
- Gemiddeld 50 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	2005/2006 gem.
A	954	281	259	197
B			700	564
C	1.139	944	990	787
Totaal gem.	1.030	593	535	426

FC Twente

Seizoen 2002/2003

- A-wedstrijden: 4.243 politie-uren/354 gemiddeld
- C-wedstrijden: 5.308 politie-uren/1.062 gemiddeld
- Totaal: 9.551 politie-uren/562 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- A-wedstrijden: 1.239 politie-uren/177 gemiddeld
  - C-wedstrijden: 7.775 politie-uren/778 gemiddeld
  - Totaal: 9.014 politie-uren/530 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 13.119
  - Gemiddeld 40 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- 1 A-wedstrijden: 1.306 politie-uren/187 gemiddeld
  - 2 B-wedstrijden: 2.410 politie-uren/482 gemiddeld
  - 3 C-wedstrijden: 4.627 politie-uren/925 gemiddeld
  - 4 Totaal: 8.343 politie-uren/491 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 12.689
  - Gemiddeld 39 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- A-wedstrijden: 1.211 politie-uren/173 gemiddeld
  - B-wedstrijden: 4.750 politie-uren/528 gemiddeld
  - onbekende wedstrijd: 164 politie-uren
  - Totaal: 6.125 politie-uren/360 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 12.869
  - Gemiddeld 28 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	354	177	187	173
B			482	528
C	1.062	778	925	
Onbekend				164
Totaal gem.	562	530	491	360

FC Utrecht

Seizoen 2002/2003

- A-wedstrijden: 2.158 politie-uren/308 gemiddeld
- B-wedstrijden: 3.865 politie-uren/644 gemiddeld
- 4 C-wedstrijden: 5.772 politie-uren/1.443 gemiddeld
- Totaal: 11.795 politie-uren/694 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- A-wedstrijden: 2.460 politie-uren/351 gemiddeld
- C-wedstrijden: 15.434 politie-uren/1.543 gemiddeld
- Totaal: 17.894 politie-uren/1.053 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 16.994
- Gemiddeld 62 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- A-wedstrijden: 1.164 politie-uren/233 gemiddeld
  - B-wedstrijden: 4.126 politie-uren/688 gemiddeld
  - C-wedstrijden: 9.928 politie-uren/1.655 gemiddeld
  - Totaal: 15.218 politie-uren/895 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 18.611
  - Gemiddeld 48 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- 4 A-wedstrijden: 1.124 politie-uren/281 gemiddeld
  - B-wedstrijden: 3.516 politie-uren/502 gemiddeld
  - C-wedstrijden: 6.098 politie-uren/1.016 gemiddeld
  - Totaal: 10.738 politie-uren/632 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 17.736
  - Gemiddeld 36 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	308	351	233	281
B	644		688	502
C	1.443	1.543	1.655	1.016
Onbekend				
Totaal gem.	694	1.053	895	632

Feyenoord

Seizoen 2002/2003

- A-wedstrijden: 12.283 politie-uren/1.117 gemiddeld
- 2 B-wedstrijden: 4.707 politie-uren/2.536 gemiddeld
- 4 C-wedstrijden: 10.786 politie-uren/2.697 gemiddeld
- Totaal: 27.776 politie-uren/1.634 gemiddeld.

Seizoen 2003/2004

- A-wedstrijden: 10.207 politie-uren/1.021 gemiddeld
  - C-wedstrijden: 17.186 politie-uren/2.455 gemiddeld
  - Totaal: 27.393 politie-uren/1.611 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 35.617
  - Gemiddeld 45 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- A-wedstrijden: 7.849 politie-uren/872 gemiddeld
- 4 B-wedstrijden: 5.876 politie-uren/1.469 gemiddeld
- 4 C-wedstrijden: 25.213 politie-uren/6.303 gemiddeld
- Totaal: 38.938 politie-uren/2.291 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 34.041
- Gemiddeld 67 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- A-wedstrijden: 7.463 politie-uren/679 gemiddeld
- 2 B-wedstrijden: 2.258 politie-uren/1.129 gemiddeld
- 4 C-wedstrijden: 7.737 politie-uren/1.934 gemiddeld
- Totaal: 17.458 politie-uren/1.027 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 33.935
- Gemiddeld 30 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	1.117	1.021	872	679
B	2.536		1.469	1.129
C	2.697	2.455	6.303	1.934
Totaal gem.	1.634	1.611	2.291	1.027

NAC Breda

Seizoen 2002/2003

- 14 A-wedstrijden: 3.867 politie-uren/276 gemiddeld
- 3 C-wedstrijden: 2.636 politie-uren/879 gemiddeld
- Totaal: 6.503 politie-uren/383 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- A-wedstrijden: 2.849 politie-uren/219 gemiddeld
- 4 C-wedstrijden: 3.887 politie-uren/972 gemiddeld
- Totaal: 6.736 politie-uren/396 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 11.175
- Gemiddeld 34 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- A-wedstrijden: 1.063 politie-uren/213 gemiddeld
- B-wedstrijden: 5.821 politie-uren/728 gemiddeld
- 4 C-wedstrijden: 3.176 politie-uren/794 gemiddeld
- Totaal: 10.060 politie-uren/592 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 11.264
- Gemiddeld 53 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- 4 A-wedstrijden: 1.151 politie-uren/288 gemiddeld
- B-wedstrijden: 3.593 politie-uren/449 gemiddeld
- C-wedstrijd: 946 politie-uren
- 4 onbekende wedstrijden: 1.535 politie-uren/384 gemiddeld
- Totaal: 7.225 politie-uren/425 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 10.766
- Gemiddeld 40 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	276	219	213	288
B			728	449
C	879	972	794	946
Onbekend				384
Totaal gem.	383	396	592	425

NEC

Seizoen 2002/2003

- A-wedstrijden: 759 politie-uren/108 gemiddeld
- 3 B-wedstrijden: 1.086 politie-uren/362 gemiddeld
- C-wedstrijden: 4.921 politie-uren/703 gemiddeld
- Totaal: 6.766 politie-uren/398 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- A-wedstrijden: 1.805 politie-uren/301 gemiddeld
- C-wedstrijden: 8.306 politie-uren/755 gemiddeld
- Totaal: 10.111 politie-uren/595 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 10.798
- Gemiddeld 55 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- A-wedstrijden: 844 politie-uren/169 gemiddeld
- B-wedstrijden: 2.784 politie-uren/398 gemiddeld
- C-wedstrijden: 5.130 politie-uren/1.026 gemiddeld
- Totaal: 8.758 politie-uren/515 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 10.599
- Gemiddeld 49 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- A-wedstrijden: 845 politie-uren/169 gemiddeld
- B-wedstrijden: 3.520 politie-uren/391 gemiddeld
- 3 C-wedstrijden: 2.826 politie-uren/942 gemiddeld
- Totaal: 7.191 politie-uren/423 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 9.173
- Gemiddeld 46 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	108	301	169	169
B	362		398	391
C	703	755	1.026	942
Onbekend				
Totaal gem.	398	595	515	423

PSV

Seizoen 2002/2003

- A-wedstrijden: 2.216 politie-uren/317 gemiddeld
- B-wedstrijden: 5.877 politie-uren/735 gemiddeld
- 2 C-wedstrijden: 3.533 politie-uren/1.767 gemiddeld
- Totaal: 11.626 politie-uren/684 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- A-wedstrijden: 1.372 politie-uren/274 gemiddeld
  - C-wedstrijden: 9.062 politie-uren/755 gemiddeld
  - Totaal: 10.434 politie-uren/614 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 28.913
  - Gemiddeld 21 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- A-wedstrijden: 1.172 politie-uren/234 gemiddeld
  - B-wedstrijden: 1.835 politie-uren/306 gemiddeld
  - C-wedstrijden: 6.393 politie-uren/1.066 gemiddeld
  - Totaal: 9.400 politie-uren/553 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 27.971
  - Gemiddeld 20 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- 3 A-wedstrijden: 1.761 politie-uren/587 gemiddeld
  - 4 B-wedstrijden: 1.293 politie-uren/323 gemiddeld
  - C-wedstrijd: 479 politie-uren
  - onbekende wedstrijden: 6.098 politie-uren/678 gemiddeld
  - Totaal: 9.631 politie-uren/567 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 30.086
  - Gemiddeld 19 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	317	274	234	587
B	735		306	323
C	1.767	755	1.066	479
Onbekend				678
Totaal gem.	684	614	553	567

RBC Roosendaal

Seizoen 2002/2003

- 17 A-wedstrijden: 4.506 politie-uren/265 gemiddeld
- Totaal: 4.506 politie-uren/265 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- 16 A-wedstrijden: 3.393 politie-uren/212 gemiddeld
- C-wedstrijd: 510 politie-uren
- Totaal: 3.903 politie-uren/230 politie-uren

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 3.352
- Gemiddeld 69 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- A-wedstrijden: 1.410 politie-uren/128 gemiddeld
  - B-wedstrijden: 1.500 politie-uren/300 gemiddeld
  - C-wedstrijd: 352 politie-uren
  - Totaal: 3.262 politie-uren/192 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 3.251
  - Gemiddeld 59 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- 15 A-wedstrijden: 1.892 politie-uren/126 gemiddeld
  - 2 B-wedstrijden: 758 politie-uren/379 gemiddeld
  - Totaal: 2.650 politie-uren/156 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 2.888
  - Gemiddeld 54 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	265	212	128	126
B			300	379
C		510	352	
Onbekend				
Totaal gem.	265	230	192	156

RKC Waalwijk

Seizoen 2002/2003

- A-wedstrijden: 1.170 politie-uren/117 gemiddeld
- C-wedstrijden: 3.427 politie-uren/490 gemiddeld
- Totaal: 4.597 politie-uren/270 gemiddeld.

Seizoen 2003/2004

- A-wedstrijden: 1.326 politie-uren/111 gemiddeld
  - C-wedstrijden: 3.017 politie-uren/603 gemiddeld
  - Totaal: 4.343 politie-uren/256 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 5.528
  - Gemiddeld 46 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- 4 A-wedstrijden: 240 politie-uren/60 gemiddeld
  - B-wedstrijden: 1.279 politie-uren/160 gemiddeld
  - C-wedstrijden: 2.247 politie-uren/449 gemiddeld
  - Totaal: 3.766 politie-uren/222 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 4805
  - Gemiddeld 46 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- A-wedstrijden: 452 politie-uren/90 gemiddeld
  - B-wedstrijden: 2.937 politie-uren/294 gemiddeld
  - 2 C-wedstrijden: 1.288 politie-uren/644 gemiddeld
  - Totaal: 4.677 politie-uren/275 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 4.913
  - Gemiddeld 56 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	2005/2006 gem.
A	117	111	60	90
B			160	294
C	490	603	449	644
Totaal gem.	270	256	222	275

Roda JC

Seizoen 2002/2003

- A-wedstrijden: 3.620 politie-uren/279 gemiddeld
- 4 C-wedstrijden: 4.039 politie-uren/1.010 gemiddeld
- Totaal: 7.659 politie-uren/451 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- A.wedstrijden: 2.418 politie-uren/269 gemiddeld
  - C-wedstrijden: 5.849 politie-uren/731 gemiddeld
  - Totaal: 8.267 politie-uren/486 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 11.840
  - Gemiddeld 41 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- A.wedstrijden: 872 politie-uren/145 gemiddeld
  - B-wedstrijden: 2.508 politie-uren/502 gemiddeld
  - C-wedstrijden: 5.466 politie-uren/911 gemiddeld
  - Totaal: 8.846 politie-uren/520 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 10.909
  - Gemiddeld 48 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- A-wedstrijden: 1.124 politie-uren/161 gemiddeld
  - B-wedstrijden: 5.172 politie-uren/517 gemiddeld
  - Totaal: 6.296 politie-uren/370 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 10.404
  - Gemiddeld 36 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	279	269	145	161
B			502	517
C	1.010	73	911	
Onbekend				
Totaal gem.	451	486	520	370

SC Heerenveen

Seizoen 2002/2003

- 16 A-wedstrijden: 3.255 politie-uren/203 gemiddeld
- C-wedstrijd: 757 politie-uren
- Totaal: 4.012 politie-uren/236 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- A-wedstrijden: 1.324 politie-uren/102 gemiddeld
- C-wedstrijden: 2.824 politie-uren/565 gemiddeld
- Totaal: 4.148 politie-uren/244 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 13.345
- Gemiddeld 17 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- A-wedstrijden: 1.155 politie-uren/144 gemiddeld
- B-wedstrijden: 3.626 politie-uren/518 gemiddeld
- 2 C-wedstrijden: 1.312 politie-uren/656 gemiddeld
- Totaal: 6.093 politie-uren/358 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 17.328
- Gemiddeld 21 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- A-wedstrijden: 1.446 politie-uren/145 gemiddeld
- B-wedstrijden: 2.339 politie-uren/334 gemiddeld
- Totaal: 3.785 politie-uren/223 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 19.097
- Gemiddeld 12 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	2005/2006 gem.
A	203	102	144	145
B			518	334
C	757	565	656	
Totaal gem.	236	244	358	223

Vitesse

Seizoen 2002/2003

- 14 A-wedstrijden: 9.386 politie-uren/670 gemiddeld
- 3 C-wedstrijden: 4.020 politie-uren/1.340 gemiddeld
- Totaal: 13.406 politie-uren/789 gemiddeld.

Seizoen 2003/2004

- A-wedstrijden: 7.983 politie-uren/614 gemiddeld
  - 4 C-wedstrijden: 5.609 politie-uren/1.402 gemiddeld
  - Totaal: 13.592 politie-uren/800 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 17.261
  - Gemiddeld 46 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- A-wedstrijden: 2.374 politie-uren/339 gemiddeld
  - B-wedstrijden: 3.383 politie-uren/677 gemiddeld
  - C-wedstrijden: 5.238 politie-uren/1.048 gemiddeld
  - Totaal: 10.995 politie-uren/647 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 14.131
  - Gemiddeld 46 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- A-wedstrijden: 1.991 politie-uren/284 gemiddeld
  - B-wedstrijden: 7.055 politie-uren/784 gemiddeld
  - C-wedstrijd: 1.529 politie-uren
  - Totaal: 10.575 politie-uren/622 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 15.945
  - Gemiddeld 39 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	2005/2006 gem.
A	670	614	339	284
B			677	784
C	1.340	1.402	1.048	1.529
Totaal gem.	789	800	647	622

Willem II

Seizoen 2002/2003

- A-wedstrijden: 1.391 politie-uren/155 gemiddeld
- C-wedstrijden: 5.546 politie-uren/693 gemiddeld
- Totaal: 6.937 politie-uren/408 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- A-wedstrijden: 838 politie-uren/93 gemiddeld
- C-wedstrijden: 5.460 politie-uren/683 gemiddeld
- Totaal: 6.298 politie-uren/371

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 11.948
- Gemiddeld 31 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- A-wedstrijden: 2.487 politie-uren/355 gemiddeld
  - B-wedstrijden: 4.113 politie-uren/457 gemiddeld
  - C-wedstrijd: 1.052 politie-uren
  - Totaal: 7.652 politie-uren/450 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 10.807
  - Gemiddeld 42 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- 4 A-wedstrijden: 625 politie-uren/156 gemiddeld
  - B-wedstrijden: 3.615 politie-uren/362 gemiddeld
  - 3 onbekende wedstrijden: 1.099 politie-uren/366 gemiddeld
  - Totaal: 5.339 politie-uren/314 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 11.173
  - Gemiddeld 28 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	2005/2006 gem.
A	155	93	355	246
B			457	362
C	693	683	1.052	
Totaal gem.	408	371	450	314

3.3 Overzicht cijfers eerste divisieclubs seizoen 2002/2003, 2003/2004, 2004/2005 en 2005/2006

Agovv

Seizoen 2003/2004

- 2 C-wedstrijd: 1.328 politie-uren/664 gemiddeld
  - 16 A-wedstrijden: 1.638 politie-uren/gemiddeld 102
  - Totaal: 2.966 politie-uren/165 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 1.054
  - Gemiddeld 156 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- 14 A-wedstrijden: 918 politie-uren, 66 gemiddeld
  - 3 B-wedstrijden: 514 politie-uren, 171 gemiddeld
  - C-wedstrijd: 854 politie-uren
  - Totaal: 2.286 politie-uren/127 gemiddeld.
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 676
  - Gemiddeld 188 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- 14 A-wedstrijden: 556 politie-uren/40 gemiddeld
  - 4 B-wedstrijden: 593 politie-uren/148 gemiddeld
  - C.wedstrijd: 469 politie-uren
  - Totaal: 1.618 politie-uren/85 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 783
  - Gemiddeld 109 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	102	66	40
B		171	148
C	664	854	469
Totaal gemiddelde	165	127	85

BV Veendam

Seizoen 2002/2003⁵

- A-wedstrijden: 1.138 politie-uren/88 gemiddeld
- 3 C-wedstrijden: 949 politie-uren/316 gemiddeld
- Totaal: 2.087 politie-uren/130 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- 14 A-wedstrijden: 825 politie-uren/59 gemiddeld
  - 4 C-wedstrijden: 789 politie-uren/197 gemiddeld
  - Totaal: 1.614 politie-uren/90 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 1.849
  - Gemiddeld 49 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- 16 A-wedstrijden: 715 politie-uren/47 gemiddeld
  - 2 B-wedstrijden: 491 politie-uren/246 gemiddeld
  - Totaal: 1.206 politie-uren/67 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 1.726
  - Gemiddeld 39 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- 15 A-wedstrijden: 418 politie-uren/28 gemiddeld
  - 2 B-wedstrijden: 408 politie-uren/204 gemiddeld
  - 2 onbekende wedstrijden: 28 politie-uren/14 gemiddeld
  - Totaal: 854 politie-uren/45 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 2.356
  - Gemiddeld 19 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Noot 5 De cijfers van een wedstrijd ontbreken dit seizoen.

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	88	59	47	28
B			246	204
C	316	197		
Onbekend				14
Totaal gem.	130	90	67	45

Cambuur Leeuwarden

Seizoen 2002/2003

- 14 A-wedstrijden: 1.531 politie-uren/109 gemiddeld
- 3 C-wedstrijden: 1.050 politie-uren/350 gemiddeld
- Totaal: 2.581 politie-uren/152 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- 16 A-wedstrijden: 2.090 politie-uren/131 gemiddeld
- 2 C-wedstrijden: 650 politie-uren/325 gemiddeld
- Totaal: 2.740 politie-uren/152 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 2.302
- Gemiddeld 66 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- 15 A-wedstrijden: 1.763 politie-uren/118 gemiddeld
- 3 B-wedstrijden: 840 politie-uren/280 gemiddeld
- Totaal: 2.603 politie-uren/145 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 2.677
- Gemiddeld 54 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- A-wedstrijden: 1.167 politie-uren/90 gemiddeld
- 4 B-wedstrijden: 467 politie-uren/117 gemiddeld
- 2 onbekende wedstrijden: 163 politie-uren/82 gemiddeld
- Totaal: 1.797 politie-uren/95 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 2373
- Gemiddeld 40 politie-uren per 1000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	109	131	118	90
B			280	117
C	350	325		
Onbekend				82
Totaal gem.	152	152	145	95

Emmen

Seizoen 2002/2003

- 17 A-wedstrijden: 1.949 politie-uren/115 gemiddeld
- Totaal: 1.949 politie-uren/115 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- 18 A-wedstrijden: 1.528 politie-uren/85 gemiddeld
- Totaal: 1.528 politie-uren/85 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 1.940
- Gemiddeld 44 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- 14 A-wedstrijden: 580 politie-uren/41 gemiddeld
- 4 B-wedstrijden: 1.108 politie-uren/277 gemiddeld
- Totaal: 1.688 politie-uren/94 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 1.662
- Gemiddeld 56 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- 16 A-wedstrijden: 1.194 politie-uren/75 gemiddeld
- B-wedstrijd: 165 politie-uren
- onbekende wedstrijden: 34 politie-uren/17 gemiddeld
- Totaal: 1.393 politie-uren/73 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 1.792
- Gemiddeld 41 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	115	85	41	75
B			277	165
C				
Onbekend				17
Totaal gem.	115	85	94	73

FC Dordrecht

Seizoen 2002/2003

- 17 A-wedstrijden: 1.496 politie-uren/88 gemiddeld
- Totaal: 1.496 politie-uren/88 gemiddeld.

Seizoen 2003/2004

- 16 A-wedstrijden: 869 politie-uren/54 gemiddeld
- 2 C-wedstrijden: 139 politie-uren/70 gemiddeld
- Totaal: 1008 politie-uren/56 gemiddeld.

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 1.046
- Gemiddeld 54 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- 14 A-wedstrijden: 769 politie-uren, 55 gemiddeld
  - 4 B-wedstrijden: 1.135 politie-uren/284 gemiddeld
  - Totaal: 1.904 politie-uren/106 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 971
  - Gemiddeld 109 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006⁶

- 2 A-wedstrijden: 59 politie-uren/30 gemiddeld
  - B-wedstrijd: 98 politie-uren
  - 15 onbekende wedstrijden: 529 politie-uren/35 gemiddeld
  - Totaal: 686 politie-uren/38 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 711
  - Gemiddeld 54 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	88	54	55	30
B			284	98
C		70		
Onbekend				35
Totaal gem.	88	56	106	38

FC Eindhoven

Seizoen 2002/2003

- 15 A-wedstrijden: 481 politie-uren/32 gemiddeld
- 2 C-wedstrijden: 420 politie-uren/210 gemiddeld
- Totaal: 901 politie-uren/53 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- 17 A-wedstrijden: 1.056 politie-uren/62 gemiddeld
  - C-wedstrijd: 68 politie-uren
  - Totaal: 1.124 politie-uren/62 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 532
  - Gemiddeld 117 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- 14 A-wedstrijden: 544 politie-uren/39 gemiddeld
  - 4 B-wedstrijden: 336 politie-uren/84 gemiddeld
  - Totaal: 880 politie-uren/49 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 459
  - Gemiddeld 107 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Noot 6 De politiecijfers van een wedstrijd ontbreken in dit seizoen.

Seizoen 2005/2006

- 2 A-wedstrijden: 80 politie-uren/40 gemiddeld
  - 17 onbekende wedstrijden: 995 politie-uren/59 gemiddeld
  - Totaal: 1.075 politie-uren/57 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 528
  - Gemiddeld 107 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	32	62	39	40
B			84	
C	210	68		
Onbekend				59
Totaal gem.	53	62	49	57

Fortuna Sittard

Seizoen 2002/2003

- 15 A-wedstrijden: 1.155 politie-uren/77 gemiddeld
- 2 C-wedstrijden: 1.005 politie-uren/503 gemiddeld
- Totaal: 2.160 politie-uren/127 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- 17 A-wedstrijden: 822 politie-uren/48 gemiddeld
  - C-wedstrijd: 292 politie-uren
  - Totaal: 1.114 politie-uren/62 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 1.830
  - Gemiddeld 34 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- 15 A-wedstrijden: 447 politie-uren/30 gemiddeld
  - 2 B-wedstrijden, 200 politie-uren/100 gemiddeld;
  - C-wedstrijd: 556 politie-uren
  - Totaal: 1.203 politie-uren/67 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 1634
  - Gemiddeld 40 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- 18 A-wedstrijden: 596 politie-uren/33 gemiddeld
  - B-wedstrijd: 412 politie-uren
  - Totaal: 1.008 politie-uren/53 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 1.456
  - Gemiddeld 37 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	77	48	30	33
B			100	412
C	503	292	556	
Onbekend				
Totaal gem.	127	62	67	53

Go Ahead Eagles

Seizoen 2002/2003

- 15 A-wedstrijden: 1.615 politie-uren/108 gemiddeld
- 2 C-wedstrijden: 3.609 politie-uren/1805 gemiddeld
- Totaal: 5.224 politie-uren/307 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- 16 A-wedstrijden: 2326 politie-uren/145 gemiddeld
- 2 C-wedstrijden: 848 politie-uren/424 gemiddeld
- Totaal: 3.174 politie-uren/176 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 3.033
- Gemiddeld 58 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- A-wedstrijden: 943 politie-uren/94 gemiddeld
- B-wedstrijden: 2.168 politie-uren/310 gemiddeld
- C-wedstrijd: 1.894 politie-uren
- Totaal: 5.005 politie-uren/278

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 3.118
- Gemiddeld 89 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- A-wedstrijden: 984 politie-uren/90 gemiddeld
- B-wedstrijd: 1.388 politie-uren/198 gemiddeld
- C-wedstrijd: 605 politie-uren
- Totaal: 2.977 politie-uren/157 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 3.144
- Gemiddeld 50 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	108	145	94	90
B			310	198
C	1.805	424	1.894	605
Onbekend				
Totaal gem.	307	176	278	157

Haarlem

Seizoen 2002/2003⁷

- 14 A-wedstrijden: 1.182 politie-uren/84 gemiddeld
- 2 C-wedstrijd: 1.550 politie-uren/775 gemiddeld
- Totaal: 2.732 politie-uren/171 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- 15 A-wedstrijden: 1.051 politie-uren/70 gemiddeld
  - 3 C-wedstrijden: 727 politie-uren/242 gemiddeld
  - Totaal: 1.778 politie-uren/99 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 484
  - Gemiddeld 204 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- A-wedstrijden: 488 politie-uren/38 gemiddeld
  - 3 B-wedstrijden: 325 politie-uren/108 gemiddeld
  - 2 C-wedstrijden: 352 politie-uren/176 gemiddeld
  - Totaal: 1.165 politie-uren/65 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 492
  - Gemiddeld 132 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006⁸

- A-wedstrijden: 432 politie-uren/43 gemiddeld
  - 4 B-wedstrijd: 574 politie-uren/144
  - 4 C-wedstrijden: 1.025 politie-uren/256 gemiddeld
  - Totaal: 2.031 politie-uren/113 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 525
  - Gemiddeld 215 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	84	70	38	43
B			108	144
C	775	242	176	256
Onbekend				
Totaal gem.	171	99	65	113

Helmond Sport

Seizoen 2002/2003

- A-wedstrijden: 874 politie-uren/67 gemiddeld
- 4 C-wedstrijden: 623 politie-uren/156 gemiddeld
- Totaal: 1.497 politie-uren/88 gemiddeld

Noot 7 In dit seizoen zijn er van een wedstrijd geen cijfers bekend.
Noot 8 In dit seizoen zijn er van een wedstrijd geen cijfers bekend.

Seizoen 2003/2004

- 15 A-wedstrijden: 1.189 politie-uren/79 gemiddeld
  - 3 C-wedstrijden: 416 politie-uren/139 gemiddeld
  - Totaal: 1.605 politie-uren/89 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 1.872
  - Gemiddeld 48 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- A-wedstrijden: 505 politie-uren/42 gemiddeld
  - 4 B-wedstrijden: 288 politie-uren/72 gemiddeld
  - 2 C-wedstrijden: 236 politie-uren/118 gemiddeld
  - Totaal: 1.029 politie-uren/57
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 1.247
  - Gemiddeld 46 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- 15 A-wedstrijden: 548 politie-uren/37 gemiddeld
  - 3 B-wedstrijden: 295 politie-uren/98 gemiddeld
  - onbekende wedstrijd: 56 politie-uren
  - Totaal: 899 politie-uren/47 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 1.471
  - Gemiddeld 32 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	67	79	42.	37
B			72	98
C	156	139	118	
Onbekend				56
Totaal gem.	88	89	57	47

MVV

Seizoen 2002/2003

- 14 A-wedstrijden: 4.521 politie-uren/323 gemiddeld
- 3 C-wedstrijden: 1.961 politie-uren/654 gemiddeld
- Totaal: 6.482 politie-uren/381 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- 16 A-wedstrijden: 1.002 politie-uren/63 gemiddeld
  - 2 C-wedstrijden: 1.020 politie-uren/510 gemiddeld
  - Totaal: 2.022 politie-uren/112 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 2.434
  - Gemiddeld 46 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- 18 A-wedstrijden: 1.793 politie-uren/100 gemiddeld
- Totaal: 1.793 politie-uren/100 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 2.279
- Gemiddeld 44 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- 18 A-wedstrijden: 1.857 politie-uren/103 gemiddeld
- B-wedstrijd: 554 politie-uren
- Totaal: 2.411 politie-uren/127 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 2.860
- Gemiddeld 44 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	323	63	100	103
B				554
C	654	510		
Onbekend				
Totaal gem.	381	112	100	127

Stormvogels/Telstar

Seizoen 2002/2003

- 15 A-wedstrijden: 703 politie-uren/47 gemiddeld
- 2 C-wedstrijden: 1.734 politie-uren/867 gemiddeld
- Totaal: 2.437 politie-uren/143 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- 17 A-wedstrijden: 763 politie-uren/45 gemiddeld
- C-wedstrijden: 338 politie-uren
- Totaal: 1.101 politie-uren/61 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 1.236
- Gemiddeld 50 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- 16 A-wedstrijden: 464 politie-uren/29 gemiddeld
- B-wedstrijd: 28 politie-uren
- 1 C-wedstrijd: 349 politie-uren
- Totaal: 841 politie-uren/47 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 816
- Gemiddeld 57 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006⁹

- 15 onbekende wedstrijden: 524 politie-uren/35 gemiddeld
- Totaal: 524 politie-uren/35 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 690
- Gemiddeld 51 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Noot 9 In dit seizoen zijn de cijfers van 15 wedstrijden meegenomen, omdat er bij 4 wedstrijden geen politie-inzet bekend was.

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	47	45	29	
B			28	
C	867	338	349	
Onbekend				35
Totaal gem.	143	61	47	35

Top Oss

Seizoen 2002/2003

- 17 A-wedstrijden: 1.577 politie-uren/93 gemiddeld
- Totaal: 1.577 politie-uren/93 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- C-wedstrijd: 1.011 politie-uren
- 17 A-wedstrijden: 571 politie-uren/34 gemiddeld
- Totaal: 1.582 politie-uren/88 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 1.273
- Gemiddeld 69 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- A-wedstrijden: 338 politie-uren/26 gemiddeld
- B-wedstrijden: 304 politie-uren/61 gemiddeld
- Totaal: 642 politie-uren/36 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 1.207
- Gemiddeld 30 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- A-wedstrijden: 319 politie-uren/27 gemiddeld
- B-wedstrijden: 318 politie-uren/53 gemiddeld
- C-wedstrijd: 681 politie-uren
- Totaal: 1.318 politie-uren/69 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 1.236
- Gemiddeld 56 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	2005/2006 gem.
A	93	34	26	27
B			61	53
C		1.011		681
Totaal gem.	93	88	36	69

VVV

Seizoen 2002/2003

- 16 A-wedstrijden: 569 politie-uren/36 gemiddeld
- C-wedstrijd: 50 politie-uren
- Totaal: 619 politie-uren/36 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- 16 A-wedstrijden: 618 politie-uren/39 gemiddeld
- 2 C-wedstrijden: 284 politie-uren/142 gemiddeld
- Totaal: 902 politie-uren/50 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 2.641
- Gemiddeld 19 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- 16 A-wedstrijden: 615 politie-uren/38 gemiddeld
- 2 B-wedstrijden: 130 politie-uren/65 gemiddeld
- Totaal: 745 politie-uren/41 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 2.733
- Gemiddeld 16 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- 19 A-wedstrijden: 904 politie-uren/48 gemiddeld
- Totaal: 904 politie-uren/48 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 1.851
- Gemiddeld 26 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	36	39	38	48
B			65	
C	50	142		
Onbekend				
Totaal gem.	36	50	41	48

3.4 Overzicht cijfers promotie/degradatieclubs seizoen 2002/2003, 2003/2004, 2004/2005 en 2005/2006

ADO Den Haag

Seizoen 2002/2003

- 16 A-wedstrijden: 19.357 politie-uren/1.210 gemiddeld
- C-wedstrijden: 1.760 politie-uren
- Totaal: 21.117 politie-uren/1.242 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- 14 A-wedstrijden: 21.431 politie-uren/1.531 gemiddeld
- 3 C-wedstrijden: 14.154 politie-uren/4.718 gemiddeld
- Totaal: 35.585 politie-uren/2.093 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 5.260
- Gemiddeld 381 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- A-wedstrijden: 5.444 politie-uren/681 gemiddeld
  - B-wedstrijden: 10.203 politie-uren/1.701 gemiddeld
  - 3 C-wedstrijden: 8.893 politie-uren/2.964 gemiddeld
  - Totaal: 24.540 politie-uren/1.444 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 4346
  - Gemiddeld 332 politie-uren per 1000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- A-wedstrijden: 4.008 politie-uren/573 gemiddeld
  - B-wedstrijden: 6.318 politie-uren/1.053 gemiddeld
  - 4 C-wedstrijden: 9.121 politie-uren/2.280 gemiddeld
  - Totaal: 19.447 politie-uren/1.144 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 4.518
  - Gemiddeld 253 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	2005/2006
A	12.010	1.531	681	573
B			1.700	1.053
C	1.760	4.718	2.964	2.280
Totaal gem.	1.242	2.093	1.444	1.144

De Graafschap

Seizoen 2002/2003

- A-wedstrijden: 2.238 politie-uren/204 gemiddeld
- C-wedstrijden: 3.256 politie-uren/543 gemiddeld
- Totaal: 5.494 politie-uren/323 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- 18 A-wedstrijden: 2.450 politie-uren/136 gemiddeld
  - Totaal: 2.450 politie-uren/136 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 8.570
  - Gemiddeld 16 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- A-wedstrijden: 1.577 politie-uren/263 gemiddeld
  - B-wedstrijden: 4.224 politie-uren/469 gemiddeld
  - 2 C-wedstrijden: 1.687 politie-uren/844 gemiddeld
  - Totaal: 7.488 politie-uren/441 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 10.887
  - Gemiddeld 41 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- 2 A-wedstrijden: 462 politie-uren/231 gemiddeld
  - 3 B-wedstrijden: 1.446 politie-uren/482 gemiddeld
  - 14 onbekende wedstrijden: 2.104 politie-uren/150 gemiddeld
  - Totaal: 4.012 politie-uren/211 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 7.141
  - Gemiddeld 30 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	204	136	263	231
B			469	482
C	543		844	
Onbekend				150
Totaal gem.	323	136	441	211

Excelsior

Seizoen 2002/2003

- 14 A-wedstrijden: 3.794 politie-uren/271 gemiddeld
- 3 C-wedstrijden: 2.379 politie-uren/793 gemiddeld
- Totaal: 6.173 politie-uren/363 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- 17 A-wedstrijden: 1.065 politie-uren/63 gemiddeld
- C-wedstrijd: 140 politie-uren
- Totaal: 1.205 politie-uren/67 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 1.090
- Gemiddeld 61 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- 17 A-wedstrijden: 715 politie-uren/42 gemiddeld
- B-wedstrijd: 223 politie-uren
- Totaal: 938 politie-uren/52 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 1.456
- Gemiddeld 36 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- 18 A-wedstrijden: 614 politie-uren/34 gemiddeld
- Totaal: 614 politie-uren/34 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 1.170
- Gemiddeld 29 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	2005/2006
A	271	63	42	34
B			223	
C	793	140		
Totaal gem.	363	67	52	34

FC Den Bosch

Seizoen 2002/2003

- 14 A-wedstrijden: 1.152 politie-uren/82 gemiddeld
- 3 C-wedstrijden: 2.037 politie-uren/639 gemiddeld
- Totaal: 3.189 politie-uren/188 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- 16 A-wedstrijden: 2358 politie-uren/147 gemiddeld
  - 2 C-wedstrijden: 1216 politie-uren/608 gemiddeld
  - Totaal: 3574 politie-uren/199 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 1.698
  - Gemiddeld 117 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- A-wedstrijden: 5.184 politie-uren/864 gemiddeld
  - 2 B-wedstrijden: 914 politie-uren/457 gemiddeld
  - C-wedstrijden: 9.878 politie-uren/1.098 gemiddeld
  - Totaal: 15.976 politie-uren/940 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 3.183
  - Gemiddeld 295 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- 17 A-wedstrijden: 978 politie-uren/58 gemiddeld
  - B-wedstrijd: 119 politie-uren
  - 1 C-wedstrijd: 1.004 politie-uren
  - Totaal: 2.101 politie-uren/111 gemiddeld
-
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 1.820
  - Gemiddeld 61 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	82	147	864	58
B			457	119
C	639	608	1.098	1.004
Onbekend				
Totaal gem.	188	199	940	111

FC Volendam

Seizoen 2002/2003

- A-wedstrijden: 457 politie-uren/35 gemiddeld
- 4 C-wedstrijden: 1.849 politie-uren/462 gemiddeld
- Totaal: 2.306 politie-uren/136 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- A-wedstrijden: 1.476 politie-uren/185 gemiddeld
- C-wedstrijden: 6.180 politie-uren/687 gemiddeld
- Totaal: 7.656 politie-uren/450 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 4.769
- Gemiddeld 94.4 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- 16 A-wedstijden: 795 politie-uren/50 gemiddeld
- 2 B-wedstrijden: 603 politie-uren/302 gemiddeld
- Totaal: 1.398 politie-uren/78 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 2567
- Gemiddeld 30 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- 16 A-wedstrijden: 682 politie-uren/43 gemiddeld
- 3 B-wedstrijd: 304 politie-uren/101 gemiddeld
- Totaal: 986 politie-uren/52 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 2.552
- Gemiddeld 20 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	35	185	50	43
B			302	101
C	462	687		
Onbekend				
Totaal gem.	136	450	78	52

FC Zwolle

Seizoen 2002/2003

- A-wedstrijden: 2.779 politie-uren/309 gemiddeld
- C-wedstrijden: 7.330 politie-uren/916 gemiddeld
- Totaal: 10.109 politie-uren/595 gemiddeld

Seizoen 2003/2004

- A-wedstrijden: 1.959 politie-uren/218 gemiddeld
- C-wedstrijden: 5.139 politie-uren/642 gemiddeld
- Totaal: 7.098 politie-uren/418 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 4.251
- Gemiddeld 98 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- A-wedstrijden: 996 politie-uren/83 gemiddeld
- B-wedstrijden: 1.388 politie-uren/278 gemiddeld
- C-wedstrijd: 564 politie-uren
- Totaal: 2.948 politie-uren/164 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 2.632
- Gemiddeld 62 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- A-wedstrijden: 676 politie-uren/52 gemiddeld
- 4 B-wedstrijden: 355 politie-uren/89 gemiddeld

- 2 C-wedstrijden: 420 politie-uren/210 gemiddeld
- Totaal: 1.451 politie-uren/76 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 1.851
- Gemiddeld 41 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	309	218	83	52
B			278	89
C	916	642	564	210
Onbekend				
Totaal gem.	595	418	164	76

Heracles Almelo

Seizoen 2002/2003

- 14 A-wedstrijden: 1.497 politie-uren/107 gemiddeld
- 3 C-wedstrijden: 1.319 politie-uren/440 gemiddeld
- Totaal: 2.816 politie-uren/166 gemiddeld

Seizoen 2003/2004¹⁰

- 14 A-wedstrijden: 1.513 politie-uren/108 gemiddeld
- 3 C-wedstrijden: 895 politie-uren/298 gemiddeld
- Totaal: 2.408 politie-uren/142 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 3.114
- Gemiddeld 46 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- 15 A-wedstrijden: 1.098 politie-uren/73 gemiddeld
- 2 B-wedstrijden: 250 politie-uren/125 gemiddeld
- C-wedstrijd: 466 politie-uren
- Totaal: 1.814 politie-uren/101 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 3.304
- Gemiddeld 31 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- 3 A-wedstrijden: 218 politie-uren/73 gemiddeld
- B-wedstrijden: 1.601 politie-uren/229 gemiddeld
- C-wedstrijden: 2.892 politie-uren/482 gemiddeld
- onbekende wedstrijd: 102 politie-uren
- Totaal: 4.813 politie-uren/283 gemiddeld

- Gemiddeld aantal toeschouwers: 5.541
- Gemiddeld 51 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Noot 10 In dit seizoen zijn er van een wedstrijd geen cijfers bekend.

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	107	108	73	73
B			125	229
C	440	298	466	482
Onbekend				102
Totaal gem.	166	142	101	283

Sparta

Seizoen 2002/2003

- 15 A-wedstrijden: 861 politie-uren/57 gemiddeld
- 2 C-wedstrijden: 811 politie-uren/406 gemiddeld
- Totaal: 1.672 politie-uren/98 gemiddeld

Seizoen 2003/2004¹¹

- 15 A-wedstrijden: 2.281 politie-uren/152 gemiddeld
- 2 C-wedstrijden: 190 politie-uren/95 gemiddeld
- Totaal: 2.471 politie-uren/145 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 4.422
- Gemiddeld 33 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2004/2005

- A-wedstrijden: 1.078 politie-uren/83 gemiddeld
- 2 B-wedstrijden: 576 politie-uren/288 gemiddeld
- 3 C-wedstrijden: 1.614 politie-uren/538 gemiddeld
- Totaal: 3.268 politie-uren/182 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 4.583
- Gemiddeld 40 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Seizoen 2005/2006

- A-wedstrijden: 598 politie-uren/60 gemiddeld
- B-wedstrijden: 3.468 politie-uren/578
- C-wedstrijd: 756 politie-uren
- Totaal: 4.822 politie-uren/284 gemiddeld
- Gemiddeld aantal toeschouwers: 6.555
- Gemiddeld 43 politie-uren per 1.000 toeschouwers

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	Seizoen 2005/2006 gem.
A	57	152	83	60
B			288	578
C	406	95	538	756
Onbekend				56
Totaal gem.	98	145	182	284

Noot 11 In dit seizoen zijn er van een wedstrijd geen cijfers bekend.

Bijlage 4 Inzet veiligheidspersoneel bij de betaald voetbal organisaties

4.1 Verantwoording van de data

De data over de inzet van veiligheidspersoneel bij de betaald voetbalorganisaties, hebben betrekking op de verwachte inzet voor het seizoen 2006/2007. Deze data zijn zowel in absolute termen (gemiddelde inzet) als relatieve termen (ten opzichte van het gemiddelde aantal toeschouwers) weergegeven. Bij de relatieve inzet is gebruik gemaakt van de gemiddelde toeschouwersaantallen in het seizoen 2005/2006. Niet alle clubs hebben gegevens aangeleverd ten aanzien van hun veiligheidspersoneelinzet. Voor de eredivisie zijn dat AZ Alkmaar, Excelsior, NAC en FC Utrecht. Voor de eerste divisie zijn dat Go Ahead Eagles, RBC, TOP Oss en VVV.

Bij de cijfers van de inzet van veiligheidspersoneel, wordt uitgegaan van de hoeveelheid inzet bij wedstrijden met een 'normaal risico' (A-wedstrijden). Onder het veiligheidspersoneel worden stewards/particulier beveiligingspersoneel, verkeersbegeleiders/toezichthouders parkeerterreinen en medisch personeel gerekend.

4.2 Inzet veiligheidspersoneel voor de eredivisie 2006/2007

Hieronder volgt een tabel met de absolute en relatieve inzet van veiligheidspersoneel bij de eredivisieclubs voor het komende seizoen, 2006/2007.

Tabel B1 Overzicht totale verwachte inzet van veiligheidspersoneel eredivisieclubs seizoen 2006/2007. Inzet is zowel in absolute als in relatieve termen (t.o.v. gemiddelde aantal toeschouwers in 2005/2006), weergegeven.

Eredivisie 2006/2007	Gem.steward-inzet		Per 1000 toesch.
Feyenoord	571	ADO Den Haag	39
PSV	494	FC Groningen	26
Ajax	444	RKC	22
SC Heerenveen	355	Vitesse	20
Vitesse	314	Roda JC	20
FC Groningen	220	SC Heerenveen	19
Roda JC	205	Feyenoord	17
ADO Den Haag	175	Sparta	16
Willem II	167	PSV	16
FC Twente	150	Willem II	15
NEC	124	Heracles	15
RKC	109	NEC	14
Sparta	107	FC Twente	12
Heracles	84	Ajax	10

4.3 Inzet veiligheidspersoneel voor de eerste divisie 2006/2007

Hieronder volgt een tabel met de absolute en relatieve inzet van veiligheidspersoneel bij de eredivisieclubs voor het komende seizoen, 2006/2007.

Tabel B2 Overzicht van de totale verwachte inzet van veiligheidspersoneel bij eerste divisieclubs voor het seizoen 2006/2007. De inzet is zowel in absolute termen als in relatieve termen (ten opzichte van gemiddelde aantal toeschouwers in 2005/2006), weergegeven.

Eerste Divisie 2006/2007	Gem.steward-inzet		Per 1000 toesch.
De Graafschap	106	HFC Haarlem	76
FC Den Bosch	93	FC Eindhoven	74
MVV	76	FC Dordrecht	62
Cambuur Leeuwarden	76	AGOVV	59
FC Volendam	75	Stormvogels/Telstar	58
Emmen	74	FC Den Bosch	51
BV Veendam	67	Fortuna Sittard	45
Fortuna Sittard	66	Emmen	41
FC Zwolle	58	Cambuur Leeuwarden	32
Omniworld	46	FC Zwolle	31
AGOVV	46	Helmond Sport	30
FC Dordrecht	44	FC Volendam	29
Helmond Sport	44	Omniworld	28
HFC Haarlem	40	BV Veendam	28
Stormvogels/Telstar	40	MVV	27
FC Eindhoven	39	De Graafschap	15

Bijlage 5 Verslagen interviews geselecteerde clubs

Politie-inzet Feyenoord

Factoren die de politie-inzet beïnvloeden

Bij het bepalen van de politie-inzet zijn de bezoekende clubs en de uitsupporters de meest belangrijke factoren. Hoe groter het aantal bezoekers hoe groter de kans op groepsgedrag en wederzijdse provocaties. Ook aan het eigen publiek heeft de Rotterdamse veiligheidsorganisatie de handen vol of zoals één van de geïnterviewden het uitdrukte: "Feyenoord is een club met een lange traditie en een grote aanhang die heel gepassioneerd is".

Aan het begin van het seizoen maakt de voetbalunit van de politie een inzetprognose voor het seizoen voor alle drie de Rotterdamse clubs veelal op basis van eigen jarenlange ervaring. Aan de hand daarvan wordt gekeken of het een A, B, C of C+ (Ajax) wedstrijd is. Vervolgens wordt er toegewerkt naar de wedstrijd, de informatie wordt gegenereerd en gebundeld door de voetbalunit en kort voor de wedstrijd wordt toegewerkt naar een op maat gesneden inzet. Recente ontwikkelingen kunnen dan nog aanleiding geven om de categorisering te wijzigen.

De Rotterdamse politie is nauw betrokken geweest bij de totstandkoming van de CIV matrix maar heeft er in de praktijk nog niet mee gewerkt.

Zowel politie als gemeente benadrukken dat er veel mogelijkheden zijn ter beïnvloeding van de politie-inzet. Denk aan zaken die voor aanvang van het seizoen in het convenant geregeld worden zoals de wijze van vervoer en kaartverkoop. Datum en aanvangstijdstip worden ook door de partijen genoemd evenals infrastructurele voorzieningen. Een goede infrastructuur kan een hoop veiligheid creëren en schept duidelijkheid richting de supporters over wat het 'speelveld' is. Een goed voorbeeld hiervan is de supportersbrug die Feyenoord nu heeft. Voordat deze er was moest tegen Ajax 4,5 tot 7,5 peloton worden ingezet. Nu is die hele operatie niet meer nodig en kan men volstaan met 2,5 tot 3 pelotons.

Beleid politie-inzet

De driehoek ziet er vrij strak op toe dat de politie-inzet wordt teruggebracht mede omdat het een politiek beladen onderwerp is. Bij het opstellen van het jaarlijkse inzetplan is het terugbrengen uitgangspunt maar ook in de voorbereiding voor iedere wedstrijd is het nog onderwerp van gesprek. In principe wordt bij het opstellen van de jaarlijkse prognose uitgegaan van een minimale inzet maar waar mogelijk lukt het een enkele keer toch nog om af te schalen.

Jaarlijks wordt een convenant afgesloten waarin het beleid wordt neergelegd. De clubs (ook Sparta en Excelsior) moeten in toenemende mate aan een aantal voorwaarden voldoen als een gedegen fouillering, kaartverkoop (nu ook met controle via irisscan). Afgelopen seizoen is een omslag ge-

maakt en is het terugdringen steviger op de agenda gekomen. De politie treedt alleen nog op als noodhulporganisatie. De club is verantwoordelijk voor de veiligheid in het stadion met behulp van een kwalitatief goede stewardorganisatie. Ook is de club verantwoordelijk voor de verkeersregulatie op en rond het stadion. Dit beleid is afgelopen seizoen ingezet en geoperationaliseerd bij Sparta en Feyenoord. Excelsior is komend seizoen ook aan de beurt.

De totstandkoming van het beleid gaat in redelijke gezamenlijkheid maar de drijvende kracht is de overheid. De andere partijen benadrukken dat de club zelf actief en goed meewerkt ondanks dat dit voor hen grote kosten met zich meebrengt. Ook Feyenoord zelf onderschrijft de beleidslijn maar geeft wel aan dat in een stadion met 40.000 mensen je altijd de inzet van de sterke arm nodig zal hebben simpelweg omdat handhaving van de openbare orde een taak voor de politie is en niet tot het werk van de club moet gaan behoren.

Ondanks het feit dat het beleid gericht is op het terugdringen van de politie-inzet onderschrijven alle partijen dat het helemaal terugtrekken van de politie uit het stadion niet haalbaar is. Een bepaalde inzet blijft nodig om veilig te kunnen werken. Een deel van het Feyenoord publiek laat zich niet makkelijk aanspreken door een steward. Bovendien brengt dit risico's met zich mee omdat de stewards geen geweld mogen gebruiken en bijvoorbeeld ook geen proces-verbaal kunnen maken wat de opsporing en vervolging naderhand niet altijd ten goede komt. Wel blijkt dat de ene partij bereid is meer risico te nemen dan de ander. Gezamenlijk wordt gezocht naar een soort minimuminzet die nu min of meer bereikt is.

Ontwikkeling politie-inzet

Type wedstrijd	2002/2003 gem.	2003/2004 gem.	2004/2005 gem.	2005/2006 gem.
A	1116.7	1020.7	872.1	678.5
B	2535.5		1469	1129
C	2696.5	2455.1	6303.3	1934.3
Totaal gem.	1633.9	1611.4	2290.5	1027

Opvallend is dat in het seizoen 2004/2005 bij de C-wedstrijden de inzet gemiddeld twee keer zo hoog is ten opzichte van de jaren daarvoor. Dit heeft te maken met de inzet voor de wedstrijd Feyenoord - Ajax 17 april 2004 en het feit dat hiervoor 10.000 uren recherchewerk achteraf staan geboekt. In het afgelopen seizoen daalde de inzet bij de C-wedstrijden met een factor drie ten opzichte van 2004/2005. Opvallend is ook dat de politie-inzet bij A-wedstrijden met 60% is teruggebracht. Feyenoord heeft verhoudingsgewijs weinig risico C wedstrijden (4) en veel risico A wedstrijden (10) en dit worden er in de toekomst volgens de politie nog meer.

De lijn die gehanteerd wordt bij het toerekenen van voetbaluren is helder: iedereen die voor de voetbal wordt ingezet draait voetbaluren ook al doet men feitelijk iets anders. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de ME die veelal voor, tijdens en na de wedstrijd de generale politietaak uitoefent (zoals toezicht en handhaven APV, RVV etc.) tenzij ME-optreden in groepsverband gevraagd wordt.

Getroffen maatregelen

Het afgelopen seizoen is een begin gemaakt met de inzet van de 'gele jasjes brigade' (BVE – Bureau Voetbal-Eenheid). Alle partijen zijn erg te spreken over deze samenwerking tussen politie en stewarding. Met de BVE is het gelukt op een verantwoorde wijze de inzet terug te brengen (uitgezonderd play-offs en bekerfinale) terwijl dit eigenlijk niet voor mogelijk was gehouden. De BVE zijn platte petten die als taakaccenthouders vanuit de regio worden ingezet bij voetbalwedstrijden. Uit een poule van 45 politiemensen worden voor een A-wedstrijd 4 x 3, een B-wedstrijd 5 x 3 en een C-wedstrijd 6 x 3 mensen ingezet. De BVE is in het stadion aanwezig volgens het principe vaste mensen voor vaste taken. Per vak worden drie stewards en drie politiemensen bij elkaar gezet die één team vormen, nauw samenwerken en op de vakken optreden. De aanpak komt voor uit het project 'Hooligans in Beeld' en is gericht op het uit de anonimiteit halen van de hooligans. Er wordt gewerkt met fotoboeken van alle mensen die in het VVS staan. Ervaren collega's wijzen de raddraaiers aan in het stadion. Op die manier worden de stewards opgeleid en zelfredzamer. De BVE is nog de enige geüniformeerde politie in het stadion.

Daarnaast zijn er ook infrastructurele maatregelen genomen. Op de begane grond is nu een lexaanwand aangebracht zodat supporters niet aan alle kanten uit het vak kunnen springen. Bovendien is op die manier een deel van het zicht weggenomen waardoor er minder visueel contact mogelijk is tussen de supportersgroepen. In eerdere seizoenen waren al andere maatregelen genomen zoals het multitasking maken van de ME en het onderbrengen van de fouillering bij de stewards. Ook op het gebied van crowd control zijn in het verleden diverse maatregelen genomen. De verkeersregulering door stewards is ook van eerdere datum en gaat met wisselend succes.

De club neemt steeds meer het voortouw bij het treffen van maatregelen richting de achterban. Ook als iets strafrechtelijk afgehandeld kan worden dan wordt er soms toch voor gekozen om er een civiele zaak van te maken omdat op die manier sneller en directer actie kan worden ondernomen, bijvoorbeeld bij vuurwerkzaken.

Politie-inzet Excelsior

Factoren die de politie-inzet beïnvloeden

In feite geldt hiervoor hetzelfde als voor Feyenoord: de bezoekende club en het gedrag van de uitsupporters vormen het grootste risico en zijn daarmee het meest bepalend voor de politie-inzet. Een groot verschil met Feyenoord is dat het thuispubliek aanmerkelijk minder 'lastig' is. Excelsior heeft een klein stadion waar gemiddeld 1500 toeschouwers komen kijken die relatief op leeftijd zijn. Maar Ajax in Rotterdam is altijd een risico en daar zal komend seizoen, nu Excelsior gepromoveerd is, ook navenant op worden ingezet.

De Rotterdamse voetbalunit van de politie maakt ook voor Excelsior een inzetprognose voor aanvang van het seizoen vooral op basis van ervaringen uit voorgaande ontmoetingen. Tot nu toe wordt de eigen risicomatrix – als de situatie daar aanleiding toe geeft - daarbij gehanteerd als hulpmiddel. Binnen de club is niet direct behoefte aan een nieuwe matrix zoals die van het CIV maar men staat open voor verbeteringen.

Het risicogehalte is te beïnvloeden door alert optreden van de stewardorganisatie, zorgen voor een optimale infrastructuur met de juiste veiligheidsvoorzieningen en het voeren van een effectief supportersbeleid. Binnen Rotterdam werkt men met een Fancoach project voor supporters tussen de 16 en 24 jaar die al een keer met de politie in aanraking zijn geweest. 99% van de deelnemers is echter van Feyenoord afkomstig.

Het reisgedrag van de tegenstander is ook een te beïnvloeden factor.

Beleid politie-inzet

Het beleid van de Rotterdamse driehoek geldt voor heel Rotterdam en dus ook voor Excelsior. Ook Excelsior krijgt komend seizoen (nog nadrukkelijker) te maken met een politie die maar zeer beperkt inzetbaar is in het stadion. De club moet nadrukkelijker zelf maatregelen nemen. Wel kan men (deels) ook gebruik maken van de diensten van de BVE.

Binnen de club richt het beleid zich meer op het verkleinen van de veiligheidsrisico's in het stadion dan op het terugdringen van de politie-inzet al kan dat wel een neveneffect zijn. De aandacht gaat uit naar het verbeteren van de veiligheidsvoorzieningen in en rond het stadion, het verbeteren van de stewardorganisatie en de servicegerichtheid naar de supporters.

Ontwikkeling politie-inzet

Type wedstrijd	2002/2003 gem.	2003/2004 gem.	2004/2005 gem.	2005/2006
A	271	62.6	42.1	33.2
B			223	
C	793	140		
Totaal gem.	363.1	66.9	52.1	33.2

De inzet was in het seizoen 2002/ 2003 verhoudingsgewijs hoog maar de club speelde toen in de eredivisie. Daarna is het flink afgenomen. In het afgelopen seizoen was de inzet zelfs gehalveerd ten opzichte van het eeredivisie-seizoen van 2003/2004. Het seizoen 2006-2007 speelt Excelsior weer in de eredivisie en het doel is om de inzet gelijk te houden of slechts licht te laten stijgen.

Getroffen maatregelen

Het afgelopen seizoen is flink geïnvesteerd in een nieuw camerasysteem. Binnen de stewardorganisatie zijn zogenaamde servicemedewerkers geïntroduceerd die als gastheer optreden. Daarnaast is de supporterscoördinator veel actiever en effectiever bezig door ook op supportersforums te kijken etc. Met het LIS (Landelijk Informatiepunt Supportersprojecten) wordt nauwer contact onderhouden. Ook de infrastructuur in de omgeving is aangepakt. Daarbij gaat het om het openbaar vervoer, de locatie van parkeerterreinen. Dit is allemaal de afgelopen twee jaar gebeurd. Omdat de club nu weer gepromoveerd is worden de eisen weer strenger. Voor een aantal zaken, zoals tourniquets bij de ingang, is bij het eerdere verblijf in de eredivisie ontheffing verleend. Voor het plaatsen van tourniquets heeft de club ook nu weer vanwege de kosten dispensatie aangevraagd.

In verband met de promotie is ook een aantal infrastructurele maatregelen genomen. Rondom de grasmat stonden bouwhekken die zijn vervangen door 'gaatjesstaal' dat als voordeel heeft dat je het niet vast kan pakken en dat je er nauwelijks doorheen kan kijken. Supporters moeten dan wel op de tribune plaats nemen.

Met ingang van het seizoen 2006-2007 is afgesproken dat de eerste vijf wedstrijden de BVE aanwezig zal zijn met 2 trio's. Dit om de supporters aan het nieuwe fenomeen te laten wennen. Na 5 wedstrijden is de eerste risicowedstrijd en daarbij zullen 4 trio's aanwezig zijn (tegen Ajax 5 trio's en een sectie ME). Daarna verdwijnt de politie goeddeels uit het stadion behalve bij risico B en C wedstrijden. Bij de A wedstrijden zijn alleen de algemeen commandant en zijn assistent die de video bedient aanwezig. Verder ligt het stadion midden in een woonwijk wat ongelukkig is i.v.m. parkeergelegenheid. Om dit vanuit de politie in goede banen te leiden worden geen extra mensen ingezet, maar krijgt de wijkagent dit erbij als taakaccent.

Zowel politie als club hebben de meest positieve ervaringen opgedaan met het professionaliseren van de stewardorganisatie. De Rotterdamse clubs hebben met de opzet van de zogenaamde flexteams (die samen met de deltateams van de politie de BVE vormen) de handen ineen geslagen. Excelsior huurt de stewards in bij Feyenoord maar dit zijn wel steeds dezelfde krachten.

Politie-inzet Heerenveen

Factoren die de politie-inzet bepalen

Aan de hand van de categorisering van de wedstrijd wordt aan het begin van de competitie de politie-inzet bepaald. De categorieën in Heerenveen wijken enigszins af van de landelijke indeling: A, B en B plus. De C-categorie ontbreekt omdat men voorstander is van vrij vervoer en een C-wedstrijd automatisch een combiregeling inhoudt. Met de supporters van de bezoekende club wordt afgesproken dat als ze zich goed gedragen daar iets voor terug komt. Heerenveen heeft hier positieve ervaringen mee. Met vrij vervoer komt het publiek druppelsgewijs binnen i.p.v. in één of twee ladingen. Daardoor hoeft minder politie ingezet te worden. Officieel kent Heerenveen dus geen C-wedstrijden maar er zijn wel wedstrijden met een C-inzet. Ter onderscheid worden die daarom B plus genoemd.

Met behulp van een eigen aandachtsformulier worden de risico's ingeschat (in de toekomst wil men mogelijk de CIV-matrix gaan gebruiken). Aan de hand daarvan wordt de wedstrijdcategorie vastgesteld. De ervaringen uit voorgaande jaren met de tegenstander en meer specifiek de aard en omvang van het uitpubliek zijn daarbij de meest bepalende factoren. Andere factoren zijn actuele informatie kort op de wedstrijd, de wegsituatie, het weer of de stand in de competitie.

Ook van belang en een factor die men zelf in de hand heeft is het benadrukken en het scherp stellen van de verantwoordelijkheden. De stewards zijn verantwoordelijk in het stadion en zij moeten aangeven wanneer ze het niet meer redden. De politie komt alleen nog maar als daarom gevraagd wordt. Duidelijke verantwoordelijkheden voor de stewards betekent wel dat zij ook goed opgeleid moeten worden.

Betrekkelijk nieuw bij de club is dat ook met de eigen supporters rekening gehouden moet worden. Heerenveen is altijd een club geweest van ons kent ons. Eigenlijk waren er nooit problemen met de eigen aanhang. Dit is min of meer nog zo maar het afgelopen half jaar heeft de politie wel gemerkt dat de vlam sneller in de pan slaat en dat meer alertheid gevraagd wordt van de veiligheidsorganisatie. Het afgelopen seizoen heeft een pilot gedraaid met een eigen stavak (Nieuw Noord) voor de jeugd. De relaties met deze jongeren en ook de rest van de supporters zijn goed. Eenmaal in de 6 weken is er een gesprek met de supporters.

De veranderingen komen grotendeels doordat het stadion flink is gegroeid; van 15.000 toeschouwers naar 26.000 (komend seizoen) in drie jaar tijd. De club heeft altijd een vast publiek gehad met alleen maar seizoenkaarthouders en nu komen voor het eerst ook kaarten in de vrije verkoop. Men is bang dat het veilige gevoel dat men altijd gewend is geweest daarmee wel een beetje zal veranderen.

Beleid politie-inzet

De politie-inzet en het terugdringen daarvan komen ter sprake in het veiligheidsoverleg dat 4 keer per jaar gehouden wordt. Daarnaast is het een vast agendapunt in de speciale voetbaldriehoek, ook 4 keer per jaar. Tot slot is het ook nog wekelijks onderwerp van gesprek in het overleg tussen de teamchef van politie en de burgemeester.

Gestreefd wordt naar vermindering van de inzet maar het minimum is nu min of meer wel bereikt. Het komt nu meer aan op verfijning. De politie benadrukt daarbij dat men ook realistisch moet zijn. Met een stadion dat steeds meer uitbreid wordt, is het lastiger een afname te realiseren. Ook moet voorkomen worden dat vermindering van de politie-inzet ten koste gaat van de veiligheid in het stadion. Afname is een mooi streven maar er moet niet te krampachtig mee omgegaan worden.

Sinds een paar jaar is men echt serieus bezig met het terugdringen van de politie-inzet. Door allerlei landelijke maatregelen wordt die behoefte steeds meer aangewakkerd. Ook binnen de politie zelf is er steeds meer aandacht voor effectiviteit en efficiency.

Opvallend is dat een aantal partijen aangeeft dat het terugdringen van de politie-inzet nog wel eens stuit op weerstand bij de ME-organisatie. In het verleden werd altijd bij ME inzet gekozen voor een heel peloton. Nu wordt af en toe een sectie ingezet. Binnen de ME organisatie zou men echter in de overtuiging zijn dat een sectie onvoldoende is om adequaat op te kunnen treden.

Ontwikkeling politie-inzet

Type wedstrijd	2002/2003 gem.	2003/2004 gem.	2004/2005 gem.	2005/2006 gem.
A	203.4	101.8	144.4	144.6
B			518	334.1
C	757	564.8	656	
Totaal gem.	236	230.4	358.4	307.7

In het seizoen 2004-2005 is de politie-inzet met de helft gestegen vergeleken met de seizoenen daarvoor. De reden hiervoor is dat vanaf dat seizoen de rekenwijze veranderd is. Daarvoor was iemand verantwoordelijk die door middel van creatief boekhouden het aantal uren kunstmatig laag hield. Maar sinds 2004/2005 worden alle uren die voor het voetbal gemaakt worden ook geschreven als voetbaluren. Afgelopen seizoen is een echte vermindering van 15% gerealiseerd.

Daarnaast was in het seizoen 2004-2005 de afspraak met de ME dat de inzet op pelotonniveau zou zijn. Het afgelopen seizoen is ervoor gekozen ook een sectie in te zetten. In de seizoenen 2002/2003 en 2003/2004 werd wisselend een peloton of sectie ingezet.

Het feit dat er in de seizoenen 2004-2005 en 2005-2006 meer B-wedstrijden zijn dan daarvoor heeft vooral te maken met het beleid van de bezoekende club. Zij willen vaak niet dat er een kassa open is voor bezoekers omdat ze van te voren willen weten wie er meegaat. Bij een A-wedstrijd zijn de kassa's wel open voor bezoekers en bij een B-wedstrijd niet.

Ook het feit dat er in het seizoen 2004-2005 een ring is bijgekomen kan de politie-inzet negatief beïnvloeden hebben.

Getroffen maatregelen

Zoals eerder aangegeven wordt sinds afgelopen seizoen ook (weer) een sectie ME ingezet i.p.v. standaard een peloton. Daarnaast is de ME minder fysiek aanwezig en meer op piket. Dit heeft geleid tot minder ME. De inzet van de stewards is daarentegen juist vergroot en wordt ook het komende seizoen nog uitgebreid. Dit komt doordat de club een groot verantwoordelijkheidsgevoel heeft en stewards inzet overal waar voetbalgerelateerde onlusten zich (kunnen) voordoen. Zo worden ze bijvoorbeeld ingezet bij woningen rondom het stadion waar wel eens vernielingen worden verricht door voetbalpubliek. Het gaat zelfs zo ver dat komend seizoen de stewards ook in het centrum van de stad bij één supporterskroeg actief worden. Het idee is dat de supporters de stewards kennen en in het centrum ook het gevoel krijgen dat ze zich moeten gedragen. De stewards hebben vooral een signalerende functie. Daarnaast is men bezig goede stewards op te leiden zodat zij ook de afritten van de snelwegen kunnen reguleren waar nu nog de politie aanwezig is.

Op dit moment is de gemeente in samenwerking met de club bezig met een initiatief richting die clubs die het afgelopen jaar voor ongeregelheden hebben gezorgd. De supportersverenigingen van deze clubs krijgen een brief waarin staat vermeld dat als hun gedrag het komend seizoen niet verbetert dit mogelijk volgend seizoen leidt tot een combiregeling.

De gemeente heeft de afgelopen jaren vooral infrastructurele maatregelen genomen zoals de routing en het parkeren. Het afgelopen seizoen is er een kruising bijgekomen maar daardoor is een ander punt weer dusdanig ontlast dat per saldo toch minder politie nodig is.

Het afschalen van de ME heeft het grootste effect op het terugdringen van de politie-inzet omdat het dan meteen over honderden uren gaat. Bij veel andere maatregelen gaat het meer om uurtjes en dat levert een stuk minder op. Ook het upgraden van de stewards heeft veel effect. De verantwoordelijkheid daar leggen waar die hoort maar mensen er dan ook toe uitrusten. Gastheerschap staat hoog in het vaandel bij de club. Door gastvrij te zijn worden anderen bewogen tot normaal gedrag.

Politie-inzet Top Oss

Factoren die de politie-inzet bepalen

De politie maakt voor iedere wedstrijd een risicoprofiel waarin de kans op escalatie en agressie wordt ingeschat. Dit vormt de basis voor de politie-inzet. Belangrijk daarbij is de bezoekende club en de verstandhouding tussen de eigen supporters en de uitsupporters en de ervaringen die daar in het verleden mee zijn opgedaan. Tegen Den Bosch is altijd een politie-inzet van 700 à 800 uur nodig. Daarentegen hebben 13 van de 18 thuiswedstrijden een inzet van 4 vrijwilligers en 1 beroepskracht (een uitwedstrijd wordt met 2 beroepskrachten bezocht).

De verstandhouding met de eigen supporters is een factor die door de ketenpartners te beïnvloeden is. Door ze uit de anonimiteit te halen, contact te leggen en te communiceren dwing je respect af. En daardoor is er weer minder politie nodig. Een voorbeeld is dat de eigen supporters nu niet meer elke keer de uitsupporters gaan 'uitzwaaien' als hun bussen bij het stadion vertrekken. Voorheen vergde dat relatief veel politie-inzet. Vanuit bestuurlijke kant is het drankgebruik rondom de wedstrijd te beïnvloeden. Rondom het stadion zit tenminste één café waar de supporters vooraf nog wel eens veel willen nuttigen en daar kan de gemeente op inspelen.

Beleid politie-inzet

Het terugdringen van de politie-inzet is al sinds 2000 aan de orde. De politie is toen begonnen met het uit de anonimiteit halen van de supporters. De club is nu gestart met 'Hooligans in Beeld' maar eigenlijk wordt er al jarenlang zo gewerkt. Het contact met de supporters wordt onderhouden door een aantal vaste krachten die er altijd bij zijn. De ervaringen hiermee zijn erg positief.

Inmiddels heeft de club al een aantal jaar een hele lage inzet mede dankzij de goede samenwerking tussen de partijen en de actieve houding van de politie en supportersbegeleider. Een enkele risicowedstrijd met hoge inzet wordt daarom min of meer getolereerd. Als gevolg daarvan is voetbal binnen de driehoek nog zelden een onderwerp van gesprek alleen bij grotere risicowedstrijden (zoals tegen Den Bosch of laatst tegen NAC). Het echt periodiek kijken naar verlaging van de inzet is niet meer aan de orde. Of zoals een geïnterviewde zei "Tegen een aantal clubs is het altijd hommeles dat zit diep in de genen. (...) Het enige is dat je kan hopen dat ze niet in dezelfde competitie uitkomen".

Aan het begin van het seizoen wordt de politie-inzet minimaal gepland en afhankelijk van wat er zich voordoet in de loop van het seizoen wordt de inzet verhoogd. Politie en club overleggen regelmatig maar de politie is leidend. Twee maal per jaar is er een groter overleg waar ook het bestuurslid veiligheidszaken van Top Oss aanwezig is. Daarnaast heeft Top Oss sinds 99 een sociaal preventief supportersproject waar goede ervaringen mee zijn opgedaan.

De burgemeester benadrukt dat het terugdringen van de inzet uitgangspunt is maar dat ook andere zaken van belang zijn. Zo wordt door omwonenden van het stadion veel overlast ondervonden rondom de wedstrijden. Het terugdringen van de inzet mag niet ten koste gaan van hun veiligheid. De inzet van de burgemeester zal er op gericht zijn deze bewoners bepaalde bescherming te bieden. Dit kan zelfs leiden tot een noodzakelijke verhoging van de inzet maar is volgens de partijen verdedigbaar omdat de club zo'n beperkte inzet kent.

Ontwikkeling politie-inzet

Type wedstrijd	2002/2003 gem.	2003/2004 gem.	2004/2005 gem.	2005/2006 gem.
A	92.8	33.6	26	26.6
B			60.8	53
C		1011		681
Totaal gem.	92.8	87.8	35.7	69.4

De politie inzet daalde in de seizoen 2002/2003 tot en met 2004/2005. Vooral in 2004/2005 was de inzet zeer laag, omdat er dat seizoen niet tegen Den Bosch gespeeld werd. Den Bosch is de club waar de grootste politie-inzet voor nodig is; het is een streekderby met veel emotie tussen de supporters. In seizoen 2005/2006 steeg de politie-inzet weer, omdat er weer een C-wedstrijd werd gespeeld tegen Den Bosch.

Getroffen maatregelen

Het afgelopen seizoen zijn geen extra maatregelen meer getroffen omdat men al op een minimum zit. Wel is de politie nog meer uit het stadion vertrokken conform de lijn bij de eredivisieclubs.

Ook is men bezig met het traject Talentencampus waarbij aan de noordzijde van het stadion een school wordt gebouwd (net als in Groningen) waarmee tevens een zijde van het stadion wordt afgesloten die nu nog leeg is. Over en weer moet er uitwisseling komen zoals stages voor leerlingen uit de opleiding voor horeca en beveiligingsbeambte.

De grote klappen in het verminderen van de inzet zijn vrij snel gerealiseerd toen het onderwerp ook echt op de agenda kwam. Wedstrijd na wedstrijd is geëvalueerd en nu staat er een strak beleid. Top Oss heeft in weerwil met het landelijke beleid een eigen beleid bij stadionverboden. Iedereen krijgt een tweede kans en kan voor een commissie van club, politie en supportersbegeleiding zijn verhaal doen. Het gedrag wordt bespreekbaar gemaakt en als alledrie de partijen het gevoel hebben dat er perspectief is dan wordt het stadionverbod omgezet in een voorwaardelijk verbod. De partijen willen ook kijken of supporters die recidiveren in de toekomst helemaal niet meer in het stadion mogen komen.

De goede contacten met de supporters en supportersverenigingen hebben een positief effect op het terugdringen van de politie-inzet. Voor de jongeren wordt veel georganiseerd door de supportersbegeleider.

Politie-inzet AGOVV Apeldoorn

Factoren die politie-inzet beïnvloeden

Er worden verschillende factoren genoemd waarmee in Apeldoorn rekening wordt gehouden bij de politie-inzet:

- gedrag van de eigen supporters;
- gedrag van de bezoekende supporters bij voorgaande edities;
- gedrag van de bezoekende supporters bij andere clubs;
- RID informatie over de wedstrijd en inschatting van het waarheidsgehalte van verhalen die de ronde doen over een bepaalde wedstrijd;
- supportersbewegingen in de regio, met name van FC Zwolle, De Graafschap en Go Ahead Eagles;
- kwaliteit van de stewardorganisatie;
- wel of geen club uit de regio;
- omvang harde kern bezoekende supporters;
- de infrastructuur van het stadion en de omgeving.

In Apeldoorn wordt tegenwoordig voor elke wedstrijd informatie ingewonnen via de voetbalcoördinatoren van de tegenpartij en de RID. Op basis hiervan wordt een inschatting gemaakt van de risico's rond een bepaalde wedstrijd. In Apeldoorn is het verloop van voorgaande edities van de wedstrijd, de belangrijkste factor om de politie-inzet op te baseren. Belangrijk is wel om in de gaten te houden hoe deze 'historie' zich manifesteert in de daarop volgende seizoenen. Zo liep de allereerste wedstrijd uit de betaald voetbal historie van AGOVV uit de hand. Deze wedstrijd werd de seizoenen daarop volgend ingeschaald als een C-wedstrijd. Bij de afgelopen edities is er echter niets meer voorgevallen, dus voor het komende seizoen wordt bekeken of deze wedstrijd afgeschaald kan worden.

De factor die door de verschillende partijen het beste te beïnvloeden is, is het verwerven van een goede informatiepositie. Op basis hiervan kan een goede inschatting worden gemaakt van de verschillende risico's die te verwachten zijn rond een wedstrijd.

Tegenwoordig beschikt de politie Apeldoorn over een goede en vaste RID-lijn (Regionale Informatie Dienst). De informatie over het wel of niet komen opdagen van een vervelende groep supporters is nu veel beter geregeld. In de eerste twee seizoenen kwam dergelijke informatie zeer gefragmenteerd binnen, waardoor beslissingen meer op basis van 'onderbuikgevoelens' werden genomen.

Er zijn drie informatiestromen tijdens wedstrijden:

- Veiligheidscoördinator AGOVV heeft contact met de veiligheidscoördinator van de bezoekende club.
- Er is contact tussen de RID van Apeldoorn en de RID van de bezoekende club.
- Voetbalcoördinator AGOVV en voetbalcoördinator bezoekende club.

Beleid politie-inzet

Sinds het afgelopen seizoen is er een gericht beleid op de terugdringing van de politie-inzet bij wedstrijden. Het initiatief hiervoor lag bij de politie in gezamenlijk overleg met de betrokken partners.

De afgelopen twee seizoenen zijn er relatief weinig problemen geweest in Apeldoorn. Gedurende de eerste twee seizoenen lag het initiatief ten aanzien van de veiligheid sterk bij de politie. Mede vanwege de nieuwe richtlijnen van de KNVB, tracht men ook bij AGOVV de politie-inzet binnen het stadion terug te brengen. Toch springt de politie bij indien de club niet voldoende capaciteit heeft bij de uitvoering van de taken. Met een betere opleiding en begeleiding van de stewardorganisatie hoopt de club dit probleem op te lossen. Zo is het voorgekomen dat de politie controles uitvoert bij de toegangshekken, hetgeen feitelijk een taak van de club is. De betrokken partners hebben afgesproken dat vanaf het volgende seizoen de club meer initiatief en verantwoordelijkheid gaat nemen voor de veiligheid in- en rond de directe omgeving van het stadion. Een overweging die hierbij ook een rol gespeeld heeft is het feit dat de kwaliteit van de stewards verbeterd is. Er is drie keer per jaar overleg tussen de gemeente, Officier van Justitie, wijkteamleiding, veiligheidscoördinator, voetbalcoördinator en mensen van de club. Dit zijn de formele momenten waarbij de politie-inzet besproken wordt. Aan het begin van het seizoen heeft het wijkteam overleg met de districtsleiding waarbij wordt doorgesproken hoe groot de inzet van de politie zal zijn.

Verder is de politie-inzet slechts onderwerp van gesprek bij risicowedstrijden en wedstrijden waarbij de politie-inzet moet worden opgeschaald.

Ontwikkeling politie-inzet

Type wedstrijd	2003/2004 gemiddeld	2004/2005 gemiddeld	2005/2006 gemiddeld
A	102.3	65.6	39.7
B		171.3	148.3
C	664	854	469
Totaal gem.	164.7	127	85.2

AGOVV is in het seizoen 2003/2004 begonnen met het spelen van betaald voetbal. De gemiddelde politie-inzet betrof in dat seizoen 164.7 uren per wedstrijd. Sindsdien is de politie-inzet gedaald tot gemiddeld 85.2 politie-uren per wedstrijd in het seizoen 2005/2006. Opvallend bij AGOVV is de hoge relatieve politie-inzet: in 2003/2004 was dit 156.3 uur per 1.000 toeschouwers, in 2004/2005 steeg de relatieve inzet naar 187.9 politie-uren per 1000 toeschouwers.

Als verklaring voor de hoge relatieve politie-inzet zijn door de betrokkenen verschillende redenen gegeven. Allereerst is AGOVV een nieuwkomer in het betaalde voetbal. Bij aanvang van het eerste seizoen vroeg men zich bij de politie en de gemeente af 'wat men kon verwachten' bij de voetbalwedstrijden. De politie heeft daarover wel informatie ingewonnen bij clubs in de buurt zoals de Graafschap en Go Ahead Eagles. De vergelijking met deze clubs was achteraf niet reëel.

De eerste wedstrijd van AGOVV, tegen Top Oss, liep al meteen uit de hand. De angst voor herhaalde ongeregelheden heeft ook zijn doorwerking gehad in het tweede seizoen. De gemeente Apeldoorn werd hierdoor zeer terug-

houdend bij de politie-inzet: "liever voorkomen van problemen". Mogelijk de belangrijkste verklaring voor de politie-inzet is de ligging en de infrastructuur van het stadion. Het stadion is namelijk gelegen aan de rand van een bosrijk gebied en de afscheidingshekken van het terrein zijn zo 'lek als een mandje'. In de eerste twee seizoenen leunde de club nog te veel op de politie. De politie voerde hierdoor meer taken uit dan aanvankelijk de bedoeling was.

Getroffen maatregelen

De politie Apeldoorn is de laatste twee seizoenen veel meer informatie gestuurd gaan werken ten aanzien van de voetbalwedstrijden. Hierbij wordt vooral gelet op de actuele informatie die er beschikbaar is over de verschillende clubs.

Daarnaast heeft de club de voetbalcoördinator vervangen na twee seizoenen; "deze nieuwe persoon heeft een frisse kijk op de situatie en is nog niet geketend in de gewoonte die zich binnen een organisatie heeft ontwikkeld." Ook de stewardorganisatie is geprofessionaliseerd. Een nieuw project, dat in 2004/2005 is begonnen, betreft een mantelovereenkomst met het ROC. Leerlingen van de beveiligingsopleiding krijgen de kans om een jaar lang stage te lopen bij AGOVV. AGOVV houdt na elk seizoen gemiddeld vijf stagiaires over die een opleiding tot steward krijgen aangeboden van de club. Verder is de stadionontzeggingscommissie actief binnen de club; supporters worden geconfronteerd met hun eigen gedrag en er gaat ook een brief naar de ouders van de supporters. Verder krijgen de supporters een huisreglement uitgedeeld van de club.

De betrokkenen (gemeente, politie en club) hebben allemaal verschillende opinies over de maatregel die het meest effectief is en de maatregel die als 'best practice' kan worden genoemd. De stadionontzeggingscommissie, de verbetering van de informatiepositie van de politie, meer eigen verantwoordelijkheid van de club en de professionalisering van de stewardorganisatie werden genoemd als meest effectieve maatregelen.

De gemeente heeft in het convenant voorgesteld om met de risicomatrix van het CIV aan de slag te gaan, maar de politie wil wachten met de officiële ingebruikname totdat de matrix ook verplicht gesteld wordt voor de eerstedivisieclubs. Als nadeel van dit instrument werd genoemd dat het te veel ruimte laat voor de eigen interpretatie.

Politie-inzet AZ Alkmaar

Factoren die de politie-inzet beïnvloeden

Er zijn verschillende factoren waar de betrokkenen in Alkmaar rekening mee houden ter bepaling van de politie-inzet:

- de club die op bezoek komt;
- informatie die er over een bepaalde wedstrijd is binnengekomen. Zijn de supporters van de tegenpartij van plan om de binnenstad in te trekken?;
- verhouding tussen de clubs, onderlinge rivaliteit;
- de inschatting dat zaken 'uit de hand kunnen lopen';
- aantal toeschouwers thuisclub;
- aantal toeschouwers bezoekende club;
- de omvang van de hooligangroep tegenpartij;
- het type vervoer waarmee de uitsupporters de wedstrijd bezoeken;
- stand op de ranglijst;
- andere activiteiten in de stad of regio (bijvoorbeeld de koopzondagen);
- het tijdstip van spelen (bijvoorbeeld wedstrijden Ajax, PSV, Utrecht en Feyenoord beginnen allemaal om 12.30 uur);
- infrastructuur van het oude stadion (in de bossen dicht tegen het centrum aan. Scheiding supportersgroepen vrijwel onmogelijk);
- wedstrijd in daglicht of schemering/donker.

De belangrijkste factor bij het bepalen van de politie-inzet, is de informatie die er via verschillende kanalen binnenkomt over de wedstrijd in kwestie. Belangrijk hierbij is het 'uitgedrag' van de supporters van de tegenpartij en het gedrag van AZ-supporters tijdens de uitwedstrijd van de bezoekende club. De informatie hierover is afkomstig van de veiligheidsmanager van de tegenpartij, het Voetbalvolgsysteem, RID, voetbalcoördinator van de tegenpartij en internet.

De factor waarop de betrokken (gemeente, club en politie) het meeste invloed kunnen uitoefenen is de duur van het verblijf van de uitsupporters in de stad. Zo kunnen de partners ervoor zorgen dat er een buscombi wordt opgelegd of bijvoorbeeld een autocombi met kaartwisselsysteem. Ook kan de club voorwaarden stellen aan de kaartverkoop van de bezoekende club. Heel belangrijk hierbij is dat de goede contacten die de club heeft met de andere verenigingen, worden benut.

Beleid politie-inzet

Jaarlijks wordt er een veiligheidsconvenant afgesloten door de betrokken partijen. De politie-inzet is daar een onderdeel van. Alle betrokken partijen zijn zich bewust van de noodzaak om de politie-inzet terug te brengen. De gemeente en politie hinken bij het terugdringen van de politie-inzet op twee gedachten; aan ene kant wil men de inzet terugdringen, maar aan de andere kant wil men geen enkel risico nemen. Uiteindelijk is het de politie die de inzet van de politie vaststelt en de gemeente die hen hierin volgt.

Een belangrijke verandering in Alkmaar is dat er vanaf het volgende seizoen in een nieuw stadion wordt gespeeld. De verhuizing naar een ander stadion is mede ingegeven vanuit het oogpunt van openbare orde en veiligheid.

Volgens de politie was het de afgelopen twee seizoenen ook niet zinvol om te investeren in het terugdringen van de inzet, bij de wetenschap dat er in de in een nieuw stadion gespeeld zou gaan worden. De infrastructuur van het oude stadion was een belangrijke oorzaak van de hoge politie-inzet. Het bleek in de praktijk vrijwel onmogelijk om de supportersgroepen te scheiden. De supporters van de beiden partijen liepen hierdoor gewoon door elkaar. "Eigenlijk is het een geluk dat daar nooit iets mis is gegaan, vindt de politie." Vanaf het komende seizoen hebben de betrokken partijen zich als doel gesteld om de politie-inzet met 30% te verminderen. Het initiatief voor het terugbrengen van de politie-inzet komt voort uit een wisselwerking tussen de politie en de overheid. De politie denkt bij het nieuwe stadion veel capaciteit te winnen, vanwege de gunstigere ligging van het stadion. Het nieuwe gebied kent vele natuurlijke barrières zoals sloten, dijken en autowegen en is daardoor veel moeilijker toegankelijk. Daarnaast ligt het nieuwe stadion verder uit het centrum dan het oude stadion.

Ontwikkeling politie-inzet

Type wedstrijd	2002/2003 gem.	2003/2004 gem.	2004/2005 gem.	2005/2006 gem.
A	184.4	133.4	185.2	231.5
B	598		538.3	607.2
C	739	569	1464.5	1468.8
Totaal gem.	269	364	652.4	715.2

Zowel de absolute als de relatieve politie-inzet is gestegen de afgelopen seizoenen bij AZ Alkmaar. In absolute aantallen steeg de gemiddelde politie-inzet per wedstrijd van 269 politie-uren in 2002/2003, naar 715.2 politie-uren in 2005/2006. De gemiddelde politie-inzet per 1.000 toeschouwers steeg van 54 politie-uren in 2003/2004 tot 87.3 in 2004/2005.

Voor de stijging van de politie-inzet worden door de betrokkenen verschillende oorzaken gegeven. Allereerst zijn de laatste seizoenen voor AZ zeer succesvol geweest. Hierdoor is er ook 'meer gedoe' gekomen bij de wedstrijden. Niet alleen de club heeft zich gemanifesteerd, maar ook bepaalde supportersgroepen zijn zich meer gaan manifesteren. Verder is er een aantal seizoenen geleden een schietincident geweest, waarbij een door Ajax-supporters in het nauw gedreven agente een waarschuwingsschot heeft gelost. Naar aanleiding hiervan is besloten om de politie-inzet te verhogen. Ten slotte is in Alkmaar het GBO ingevoerd, voor grootschalige evenementen. Dit betekent dat er bij dergelijke evenementen een bepaalde minimale inzet van politie wordt geëist. Volgens de betrokkenen is de politie-inzet door de invoering van het GBO veel groter dan voorheen.

Getroffen maatregelen

Afgelopen jaren zijn er verschillende maatregelen genomen die een bijdrage kunnen leveren aan de beperking van de politie-inzet. Binnen de club is er een stewardorganisatie opgezet die goed functioneert. AZ verzorgt zelf de opleiding van de stewards en het 'kennen en gekend worden' staat voorop: stewards worden op vaste plekken in het stadion ingezet. De stewards worden voor en na de wedstrijd gebriefd en gedebriefd. Jaarlijks vindt er op twee momenten, namelijk in de winterstop en aan het einde van het seizoen, een

evaluatie plaats. Vorig seizoen heeft AZ het pasfotoregistratiesysteem ingevoerd en de club is tevreden met de eerste ervaringen hiermee.

Sinds het vorige seizoen werd er in Alkmaar voor het eerst gewerkt met het project 'Hooligans in Beeld'. Het is nu nog te vroeg om de effecten hiervan waar te nemen. Voorheen werkte men met een eigen systeem waarmee potentiële relschoppers in kaart werden gebracht. Vanaf het komende seizoen zal de samenwerking met justitie op dit gebied nog verder worden uitgebreid.

Belangrijke maatregelen die de politie heeft genomen om de inzet terug te dringen, zijn de veranderde inzet van ME en het Horeca-interventieteam. Bij veel wedstrijden, waarbij ME aanwezig is, komen zij feitelijk niet in actie terwijl de uren wel naar de wedstrijd gaan. Om toch een zinvollere invulling te kunnen geven aan de aanwezigheid van de ME is besloten de ME in groepen van vijf te laten werken. Deze ME'ers ontdoen zich dan van hun uniform en lopen rond als normale uniformdienders. Hierdoor kunnen de 'andere uniformdienders' worden weggehaald bij de wedstrijden. Ook het reeds actieve Horeca interventieteam van de politie wordt nu ingezet om eventuele bezoekende supporters te spotten in het centrum. De geüniformeerde politiemensen die voorheen in de binnenstad op zoek gingen naar eventuele uitsupporters, konden hierdoor voor niet voetbal gerelateerde zaken worden ingezet.

Toch hebben de genomen maatregelen vooralsnog niet geleid tot een daling van de politie-inzet. Integendeel zelfs, want de inzet is elk seizoen gestegen. Vanaf het komende seizoen zal het nieuwe stadion in gebruik worden genomen en de betrokken partijen hebben met elkaar afgesproken om de politie-inzet dan met 30% te verminderen. Een van de maatregelen die in dit kader al is genomen is dat de verkeersregelaars van de politie vervangen worden door vrijwillige oud-agenten.

Men is bekend met de Risicomatrix. In augustus is er een startbijeenkomst over het gebruik ervan. Dan pas kan worden besloten of men er ook daadwerkelijk mee gaat werken. Overigens blijft de beslissing van de burgemeester doorslaggevend, aldus de politie. "De matrix kan zeggen dat er honderd man politie moet worden ingezet, maar de burgemeester kan ten slotte beslissen dat er maar vijftig man worden gebruikt."

Politie-inzet Vitesse

Factoren die de politie-inzet beïnvloeden

Bij Vitesse wordt gewerkt met een vast aantal politiemensen per type wedstrijdtype A, B of C. Alleen bij een B-wedstrijd kan er een opschaling plaatsvinden van het aantal politiemensen. Bij de inschaling en opschaling van de wedstrijden wordt rekening gehouden met de volgende factoren:

- gedrag van de uitsupporters in het verleden;
- gedrag van de eigen aanhang;
- infrastructuur stadion en omgeving;
- ervaring met supporters bij voorgaande wedstrijden;
- gedrag van de bezoekende supporters bij andere clubs;
- prestaties van de clubs;
- planning van de wedstrijd binnen andere evenementen.

Vitesse maakt een onderscheid tussen factoren die lang van tevoren worden meegenomen en factoren die kort van tevoren worden meegenomen. Lang van tevoren wordt er een inschatting gemaakt van de risico's die de wedstrijd in kwestie met zich meebrengt. De inschaling A, B of C geschiedt op basis van de ervaring met de club in het voorgaande seizoen (aantal aanhoudingen, de zwaarte van de aanhoudingen), de ervaring van de club bij andere wedstrijden, aanwijzingen voor ongeregelde heden in de toekomst en het eventueel samenvallen van de wedstrijd met een ander evenement in de stad.

De belangrijkste factor waarmee op korte termijn rekening wordt gehouden, is het binnenkomen van informatie/aanwijzingen dat er zich ongeregelde heden gaan voor doen rond de wedstrijd. Aan het begin van de week is er een cruciaal moment; dan wordt er namelijk bepaald of de politie-inzet zoals afgesproken moet worden gehandhaafd of niet.

De belangrijkste factor is de informatievoorziening rond een bepaalde wedstrijd; de informatie is afkomstig van de voetbalcoördinator van de bezoekende club, de RID's en informatie van de clubs.

De factor die het meeste is te sturen is de planning van de wedstrijd; planning in combinatie met een ander evenement, de zwaarte van het bezoekersregime (bijv. verplichte buscombi of niet) en het in toom houden van de risicosupporters. De meest risicovolle supporters worden ontmoedigd om een wedstrijd te gaan bezoeken. Het beleid van 'Hooligans in Beeld' heeft hiertoe sterk bijgedragen.

Beleid politie-inzet

In Arnhem is op initiatief van de driehoek, gericht beleid ontwikkeld voor het terugdringen van de politie-inzet. Uitgangspunt van dit beleid is dat er in het stadion zo min mogelijk zichtbare politie aanwezig moet zijn. Er wordt in het stadion wel politie ingezet die niet als zodanig herkenbaar is zoals spotters en supporterbegeleiders. Al jarenlang wordt er, onder andere met behulp van 'Hooligans in Beeld', naar gestreefd de harde kern goed in beeld te krijgen. Dit draagt ertoe bij dat de politie-inzet bij de wedstrijden beperkt kan blijven.

Verder wil men zo min mogelijk ME inzetten, omdat dat in de ogen van Vitesse agressieverhogend werkt net zoals de inzet van honden.

Bij niet-risicowedstrijden is een handjevol platte petten dan voldoende om de wedstrijd ordelijk te laten verlopen. Vanzelfsprekend vereist dit van de BVO dat zij over een kwalitatief hoogwaardige stewardorganisatie beschikt. Tijdens het overleg tussen politie, gemeente en club (Vitesse-vooroverleg) is de vermindering van de politie-inzet niet de primaire insteek van de vergadering. De inschaling van de wedstrijd is primair de insteek, die uiteindelijk kan leiden tot een vermeerdering of vermindering van de politie-inzet. Tijdens dit overleg wordt de wedstrijd nogmaals tegen het licht gehouden. De politie-inzet is dan alleen onderwerp van gesprek wanneer er een reden is om op te schalen. In de afgelopen jaren heeft Vitesse het grootste deel van de C-wedstrijden terug gebracht naar B-wedstrijden. Al met al zit Vitesse nu aan een minimum politie-inzet om een voetbalevenement te kunnen laten draaien.

Ontwikkeling politie-inzet

Type wedstrijd	2002/2003 gem.	2003/2004 gem.	2004/2005 gem.	2005/2006 gem.
A	670.4	614.1	339.1	284.4
B			676.6	783.9
C	1340	1402.3	1047.6	1529
Totaal gem.	788.6	799.6	646.8	622

De gemiddelde absolute politie-inzet is de afgelopen seizoenen gedaald. In 2002/2003 was deze gemiddelde inzet nog 788.6 politie-uren en in 2005/2006 was de gemiddelde inzet 622 politie-uren.

De reden dat de politiecijfers de laatste seizoenen zijn gedaald, is gelegen in het feit dat de aanpak van de driehoek werkt. Alle genomen maatregelen zijn gericht op het terugbrengen van de politie-inzet. "De aanpak van de partners slaat aan en is voor iedereen herkenbaar, aldus de politie." Vooral het succesvol ingezette project 'Hooligans in Beeld' heeft bijgedragen aan het bereikte resultaat. Voordat men met dit project van start ging, had men 43 stadionverboden. Tegenwoordig zijn dat er 120. Iedereen uit de driehoek is bekend met de beruchte personen.

Getroffen maatregelen

Bij Vitesse maakt men supportersbeleid 'op maat'. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen de 'reguliere voetbalverzekers', 'de potentiële verzekers' en de 'ad-hoc verzekers'. De werkgroep stadionverboden kijkt in hoeverre de persoon die een stadionverbod opgelegd heeft gekregen bereid is om zijn gedrag aan te passen. Hier komt maatwerk bij kijken. Personen die echt niet te veranderen zijn (momenteel ongeveer tien personen) krijgen zware straffen. De personen die wel bereid zijn hun gedrag aan te passen, krijgen bij goed gedrag juist een strafvermindering. De laatste tijd probeert men bij Vitesse flink in te spelen op de groep potentiëlen. Dit is de groep in de leeftijd van 11-13 jaar, die mogelijk in de toekomst in de harde kern gaat belanden. Men probeert bij deze groep een zo compleet mogelijk dossier op te bouwen, het liefst in samenwerking met andere instanties, zoals bureau Jeugdzorg. Vitesse heeft hiertoe een pilotverzoek ingediend bij de KNVB, maar dat is vooralsnog afgewezen. De Ad-hoc daders worden eenmalig gestraft. Dit is een groep normale supporters die een keer in de fout is ge-

gaan.

Het toezicht op de supportersgroepen zal vanaf het volgende seizoen verder worden verbeterd door een camerasysteem rond het stadion. Ook zal men het komende seizoen een 'pilot biometrie' uitvoeren, waarbij met nieuwe en geavanceerde apparatuur herkenning van supporters kan plaatsvinden.

Verder heeft Vitesse een uitgebreide stewardorganisatie opgezet. Binnen deze organisatie wordt een onderscheid gemaakt tussen drie soorten stewards, namelijk de 'richtingaanwijzers', die het verkeer regelen, de 'normale' stewards op de vakken en de 'veiligheidsstewards' die als het nodig is kunnen ingrijpen bij ongeregelde heden. De laatste tijd houdt men ook rekening met de uitstraling van de stewards die worden aangesteld. Zo wil men minder klerkasttypes laten rondlopen in het stadion. Vitesse heeft zorgvuldig onderzocht welk type steward het beste kan worden ingezet. Ook de stewardopleiding is verder geprofessionaliseerd door er veel geld in te investeren. Hierbij is ook een convenant afgesloten met een ROC voor de opleiding tot steward.

Het project 'Hooligans in Beeld' is bij Vitesse ontwikkeld, dus de politie in Arnhem heeft hier al veel ervaring mee. Het kennen en gekend worden van de harde kern groep heeft ertoe bijgedragen dat de organisatie van de risicosupporters als een kaartenhuis in elkaar is gestort. De politie zit tegenwoordig bovenop nieuwe bewegingen binnen deze groep supporters. Op een gegeven moment zaten leden van de harde kern verspreid over het stadion. Men heeft de groep weer bij elkaar gekregen door hen op te jagen en als het ware weg te pesten. De groep risicosupporters wordt zo erg op de huid gezeten dat ze zeggen 'er geen zin meer in te hebben'. In het convenant is deze aanpak nu verankerd. Het project wordt aangeduid onder de naam 'terug naar Zuid of het stadion uit'. Men is al bekend met de risicomatrix van het CIV. Binnenkort is hier ook een bijeenkomst over. De politie is nu nog niet geheel overtuigd van de werkzaamheid van het instrument. Dit instrument immers beoogt situaties met elkaar te vergelijken. In de praktijk zijn de situaties van wedstrijden tussen clubs juist heel moeilijk met elkaar te vergelijken. Er spelen namelijk veel factoren een rol.

Politie-inzet FC Groningen

Factoren die de politie-inzet beïnvloeden

Bij aanvang van het seizoen vindt er een driehoeksoverleg plaats tussen de club, gemeente en de politie. Het competitieprogramma van FC Groningen wordt dan doorgelopen waarbij de wedstrijden globaal worden ingeschaald. Factoren waarmee rekening wordt gehouden zijn:

- historie met de club die op bezoek komt. Zo zijn de wedstrijden tegen FC Twente, NEC en Ajax altijd extra beladen;
- onderlinge rivaliteit tussen de supportersgroepen;
- landelijke tendens wat betreft het gedrag van de bezoekende supporters;
- infrastructuur van het stadion en de omgeving. Het oude Oosterparkstadion lag middenin een woonwijk, waar ook leden van de Groningse harde kern wonen. Scheiding tussen de verschillende supportersgroepen was bijna onmogelijk;

In de aanloop naar de wedstrijd vindt er een nadere risico-inschatting plaats. De twee voetbalcoördinatoren van de Groningse politie en de veiligheidscoördinatoren van de clubs, verzamelen zo veel mogelijk informatie die beschikbaar is rond een wedstrijd. Belangrijk is de recherche-informatie die onder andere afkomstig is van de RID. Uiteindelijk is de actualiteit rond een wedstrijd de belangrijkste factor aan de hand waarvan de definitieve politie-inzet wordt bepaald. De stand op de ranglijst en eventuele afspraken tussen de supportersgroepen, zijn hier een onderdeel van. Op het moment dat er vanuit de verschillende informatiebronnen geen aanwijzingen zijn dat er zich ongeregelheden gaan voordoen, kan de wedstrijd tot een paar dagen voor aanvang worden afgeschaald. In de praktijk vindt er vaker een afschaling dan een opschaling van het aantal politiemensen plaats. De beleidsverantwoordelijke van de politie bepaalt uiteindelijk op basis van het aangedragen materiaal wat de politie-inzet zal zijn voor de wedstrijd.

De betrokkenen van de club, gemeente en politie noemen verschillende factoren waarop de betrokken partijen zelf invloed kunnen uitoefenen. Zo hebben de betrokkenen invloed op de voorbereiding van de risicowedstrijden. Bij aanvang van het seizoen is namelijk al duidelijk wanneer deze zullen plaatsvinden, waardoor een goede voorbereiding mogelijk is. Een andere factor is de scheiding tussen de supportersgroepen. Deze scheiding was in het oude stadion zeer moeilijk te realiseren. In het nieuwe stadion zijn door een goede infrastructuur, de supportersstromen duidelijk van elkaar gescheiden. Een andere factor die beïnvloedbaar is betreft het gedrag van de supporters. Aan de basis hiervan ligt een goede Informatiepositie. Informatie over supportersgedrag is niet alleen afkomstig van contact tussen voetbalcontactfunctionarissen en de RID. Door de goede samenwerking tussen politie en club, kan er ook informatie uit het supportersproject worden uitgewisseld. Bovendien wordt een scherpere lijn getrokken ten aanzien van gedrag van de supporters. De personalia van misdragende supporters wordt tegenwoordig direct doorgegeven aan andere korpsen.

Beleid politie-inzet

Het overleg over de terugdringing van de politie-inzet is een belangrijk item binnen het driehoeksoverleg. Vooral in de contacten tussen de politie en de gemeente is dit een belangrijk gespreksonderwerp. De verantwoordelijkheid voor de politie-inzet ligt namelijk bij zowel de politie (korpsbeheerder) als de gemeente (burgemeester). Binnen het overleg met de club is de politie-inzet slechts onderwerp van gesprek bij een aanpassing van de werkwijze rond een bepaalde wedstrijd.

Er is in Groningen een gericht beleid op de terugdringing van de politie-inzet. Dit beleid is landelijk ingezet en gevolgd door het gemeentebestuur van Groningen. De betrokken partijen (gemeente, club en politie) hebben in een convenant de afspraak vastgelegd dat de politie-inzet moet worden terug gedrongen. Alle betrokken partijen hebben in het convenant de maatregelen vastgelegd die daaraan moeten bijdragen. Er zijn toen binnen de politieorganisaties twee contactfunctionarissen voor voetbal ingesteld. Deze twee functionarissen zijn fulltime bezig met het in de gaten houden van supportersbewegingen. De club heeft op hetzelfde moment een veiligheidscoördinator aangesteld die zich ging bezig houden met de veiligheid en het opzetten van supportersprojecten gericht op de harde kern leden.

Ontwikkeling politie-inzet

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	2005/2006 gem.
A	954	281	259	197
B			700	564
C	1.139	944	990	787
Totaal gem.	1.030	593	535	426

De cijfers laten zien dat de gemiddelde politie-inzet sterk is gedaald bij FC Groningen gedurende de laatste vier seizoenen. Vooral de daling in 2003/2004 ten opzichte van 2002/2003 (bijna 40%), is opmerkelijk. FC Groningen is één van de weinige eredivisieclubs (naast FC Twente en RBC), waarbij de politie-inzet de afgelopen vier jaar elk seizoen is gedaald ten opzichte van het voorgaande seizoen. In het seizoen 2005/2006 was er slechts één C-wedstrijd, terwijl dit er in het seizoen 2003/2004 nog acht waren. Volgens de betrokkenen zijn de positieve cijfers deels te verklaren vanuit de betere sportieve prestaties van de club. Groningen heeft enkele jaren geleden tegen degradatie gespeeld waardoor er veel druk op de wedstrijden kwam te staan vanuit de supportersgroepen. De belangrijkste oorzaak van de daling is volgens de betrokkenen dat de politie sinds een paar jaar gericht is gaan werken bij de wedstrijden. Voorheen was er namelijk sprake van een vaste inzet bij bepaalde wedstrijden, terwijl de inzet tegenwoordig primair is gebaseerd op actuele informatie, onder meer over wat er leeft onder de supporters. Uiteindelijk zal de politie-inzet op een bepaald minimum terecht komen. Men zal immers altijd een bepaalde inzet achter de hand moeten houden zodat de veiligheid van het publiek, de stewards en de politiemensen zelf niet in het geding komt.

Getroffen maatregelen

De afgelopen vier jaar zijn er door de betrokkenen verschillende maatregelen genomen om te komen tot een lagere politie-inzet. Zo is de politie informatieverricht gaan werken: de informatie van voetbalcoördinatoren, de RID, veiligheidscoördinatoren, supportersbegeleiders, internet, etc. wordt actief verzameld en op basis hiervan vindt een beslissing plaats over het risicogehalte van een bepaalde wedstrijd. Door actief inwinnen van informatie wordt een gedegen risico-inschatting gemaakt van een wedstrijd. Het op- of afschalen van de politie-inzet kan hierdoor tot een paar dagen voor de wedstrijd plaatsvinden. Er is dus sprake van maatwerk: politie-inzet wordt toegespitst op de specifieke risico's van een specifieke wedstrijd. Gevaar van deze werkwijze is dat er informatie kan worden gemist.

Daarnaast heeft de politie goed zicht op de eigen supporters. Vrijwel alle supporters zijn met naam en toenaam bekend bij de politie. Men is ook goed op de hoogte van de eventuele plannen van de eigen supporters. Op het moment dat Groningse supporters plannen hebben voor 'ongewenste uitstapjes', worden zij door de politie bezocht en wordt hen afgeraden om naar de afspraak te gaan: "Ga daar nou niet heen, we weten wat jullie van plan zijn en de politie in de andere stad weet ook al van jullie komst."

Ook zijn er gerichte acties gehouden door de politie tegen de supporters die toch buiten de wedstrijd naar de andere stad reisden. Men gebruikt andere wetgeving zoals de Wet ID, de Wet Wapens en Munitie en de Opiumwet om dergelijke wilde acties van supporters kapot te maken. Ook als Groningen uitspeelt voelt de politie Groningen zich (deels) verantwoordelijk voor de veiligheid rond een dergelijke wedstrijd. Men zit er bovenop: wat zijn de supporters van plan, wie doet er mee en hoe kunnen we dit voorkomen/verstoren? Deze werkwijze is onderdeel van de 'Hooligans in Beeld'-aanpak.

Daarnaast heeft de politie ingezet op het 'kennen en gekend worden', wat in de praktijk neerkomt op de inzet van een groep buurt- en jeugdagenten tijdens voetbalwedstrijden. Deze buurtagenten hebben goede contacten binnen verschillende groepen supporters, een enkeling met de harde kern. De supporters zien op deze manier steeds dezelfde bekende gezichten.

Ten slotte kijkt de politie scherp naar hetgeen tot de taken van de politie behoort. Zaken waar de politie tegenwoordig niet meer verantwoordelijk voor is, worden dan ook direct bij de club gelegd. Dit is bijvoorbeeld het geval bij het in goede banen leiden van het parkeren.

Het komende seizoen zal de inzet nog verder gaan teruglopen. Groningen speelt dan vanaf het begin van het seizoen in een nieuw stadion. De mogelijkheid van het scheiden van de supportergroepen zorgt voor een nog lagere inzet voor het handhaven van de openbare orde. Het vorige seizoen is al een deel van die winst geboekt, omdat het nieuwe stadion na de winterstop in gebruik is genomen. Ook zal er een 'bikersteam' ingezet gaan worden bij de wedstrijden, hierdoor kan de politie met minder mensen meerdere plekken in de gaten houden.

In 2002 is er, op initiatief van een oud-hooligan die in de gemeenteraad van Groningen is gekomen, gestart met het supportersproject. Dit project wordt gesubsidieerd vanuit de gemeente en is een succes. Acht oud-hooligans zijn betrokken bij het project en zij hebben veel succes bij hun aanpak. Voorheen trad een peloton ME bijvoorbeeld op tegen dreigende groepsvorming van de hardekernsupporters. Tegenwoordig gaan eerst de oud-hooligans praten met de groep en zij lijken daarmee veel succes te hebben. Zij weten op basis van argumenten (praten) de boel rustig te houden. Het gaat er om dat men er is voor de supporters, dat zij ondersteund, doorverwezen en be-

geleid worden. De politie kan van deze informatie weer gebruik maken. Supporters met een stadionverbod kunnen strafvermindering krijgen als zij zich gedurende een bepaalde periode en bij bepaalde wedstrijden, melden in een café waar ook iemand van het supportersproject aanwezig is. Op deze manier wordt tegen gegaan dat supporters met een stadionverbod tóch proberen om het stadion binnen te komen.

De risicomatrix is vanaf dit seizoen de basis van de werkwijze bij het bepalen van de politie-inzet. In Groningen werd deze matrix in een andere vorm al jarenlang gebruikt; men beschikte namelijk al over een checklist waarop verschillende risicofactoren stonden. Verder heeft de Groningse voetbalcoördinator zelf meegewerkt aan de ontwikkeling van het instrument. Het voordeel van deze matrix is dat nu alle factoren zijn uitgeschreven en dat er sprake is van éénduidigheid van beleid in het gehele land. Belangrijk is wel dat het instrument wordt geïntegreerd in de andere formulieren die moeten worden ingevuld tijdens een voetbalwedstrijd. Het niet integreren van het instrument kan namelijk al snel weerstand oproepen, omdat mensen geen zin hebben om formulieren dubbel in te vullen.

Politie-inzet RKC Waalwijk

Factoren die de politie-inzet beïnvloeden

Er zijn verschillende factoren waarmee in Waalwijk rekening wordt gehouden bij de politie-inzet:

- informatie over het recente gedrag van de uitsupporters en het totale aantal uitsupporters dat op bezoek komt;
- gedrag van de eigen supporters;
- rivaliteit tussen de supportersgroepen. Vooral de wedstrijd tegen Willem II is beladen;
- het verleden tussen de twee supportersgroepen;
- ligging van het stadion, namelijk tussen twee woonwijken in;
- infrastructuur van het stadion. Het stadion is relatief nieuw en er is een goede afscheiding tussen het uitvak en de thuisvakken;
- kwaliteit van het beveiligingspersoneel;
- stand op de ranglijst;
- tijdstip van spelen, in het donker is meer politie-inzet gewenst;
- getroffen maatregelen in het voorgaande seizoen voor de wedstrijd in kwestie en de uitwerking hiervan.

De factor die het meeste invloed heeft op het bepalen van de politie-inzet is het te verwachten gedrag van de bezoekende supporters. Andere factoren die in deze context worden genoemd zijn de stand op de ranglijst en het verleden tussen de beide clubs. De betrokkenen kunnen op verschillende manieren invloed uitoefenen op de verschillende factoren. Zo kan er een beperking worden opgelegd voor het totaal aantal beschikbare kaarten voor de uitclub. Deze maatregel is enkele seizoenen geleden opgelegd aan ADO Den Haag, maar is inmiddels weer terug gedraaid. Verder kan men een combi instellen voor een wedstrijd.

Ook de aanstelling van de voetbalcoördinator is een factor waarmee men invloed kan uitoefenen.

Beleid politie-inzet

De betrokken partijen (gemeente, club en politie) hebben in het convenant van 2000 afspraken met elkaar gemaakt om de politie-inzet jaarlijks met 10% terug te dringen. Het doel van 10% daling is gehaald. In het convenant van 2003 is alleen nog afgesproken dat de politie-inzet teruggedrongen moet worden. Volgens de betrokkenen kan de politie-inzet niet veel verder dalen dan het huidige niveau. Voor bepaalde wedstrijden is een bepaald aantal politiemensen nodig, mede vanwege het aantal bezoekende supporters. De inzet bij een zware C-wedstrijd is 70-80 agenten en bij een B-wedstrijd 16-18 agenten. Toch denkt men dat met een effectievere inzet van de agenten een verdere terugdringing kan worden bereikt. Vaak constateert de politie dat hun mensen tijdens de wedstrijden betrekkelijk weinig activiteiten uitvoeren (zogenaamde 'leegloop'). Het plan is om deze politiemensen in de buurt van het stadion en de omgeving andere werkzaamheden te laten uitvoeren en 'stand-by' te houden. Op het moment dat er iets mocht gebeuren kunnen ze snel ter plaatse zijn. Uren hoeven dan niet meer geboekt te worden op het voetbal, waardoor de inzet dus automatisch naar beneden zal gaan zonder dat de veiligheid rond de wedstrijd daar onder zal lijden. Deze

aanpak zal men vanaf het komende seizoen gaan hanteren.

De beslissing over het inzetten van de politie bij wedstrijden ligt primair bij de politieorganisatie zelf. De burgemeester is verantwoordelijk, maar de politie heeft zelf de meeste expertise en is daarom het beste in staat de beslissing te nemen.

Aan het begin van het seizoen wordt voor alle wedstrijden een inschatting gemaakt op A, B of C risico. B is voor de politie nog onderverdeeld in categorie 1, 2 en 3.

De week voor de wedstrijd maakt de politie zelf nog een actuele inschatting op basis van RID informatie. Deze informatie klopt in de praktijk bijna altijd. Vervolgens wordt de informatie besproken met de club en de gemeente. Indien noodzakelijk wordt de politie-inzet aangepast. Dit jaar bleek er bijvoorbeeld uit de politie-informatie dat er veel spanning was tussen RKC en Willem II. Naar aanleiding hiervan is de wedstrijd toen opgeschaald naar een categorie C met verplichte combi. Dit is niet standaard en er wordt volgend jaar opnieuw bekeken of het dan weer nodig is.

Iedere vier of vijf weken is er een 'veiligheidsvoetbaloverleg'. Hierin evalueren gemeente, politie en club de wedstrijden van voorgaande weken en blikken vooruit op de komen paar wedstrijden.

Daarnaast is er nog regionaal overleg. In de politieregio Midden-West Brabant zijn vier clubs die betaald voetbal spelen. In deze regio wordt geprobeerd eenheid in beleid aan te brengen.

Vanaf het komende seizoen gaan de verschillende partijen een convenant tekenen waarin ook maatregelen worden opgenomen om de politie-inzet terug te dringen.

Ontwikkeling politie-inzet

Type wedstrijd	Seizoen 2002/2003 gem.	Seizoen 2003/2004 gem.	Seizoen 2004/2005 gem.	2005/2006 gem.
A	117	111	60	90
B			160	294
C	490	603	449	644
Totaal gem.	270	256	222	275

In de seizoenen 2003/2004 en 2004/2005 daalde de politie-inzet bij RKC van 270 politie-uren gemiddeld naar 222 politie-uren. In het afgelopen seizoen, 2005/2006, is de politie-inzet weer gestegen tot 275 politie-uren. Er is dus sprake van kleine schommelingen in de politie-inzet per seizoen. Absoluut gezien heeft RKC, na Heerenveen en RBC, de laagste politie-inzet van de eredivisie.

Volgens de betrokkenen heeft RKC zelf een relatief gemakkelijke supportersgroep, die weinig problemen veroorzaakt. Hier staat echter wel tegenover dat de infrastructuur van het stadion en de omgeving nog voor verbetering vatbaar zijn; het stadion ligt middenin een woonwijk, er is nog geen bussluis en er is te weinig parkeergelegenheid.

De kleine schommelingen in de politie-inzet hebben enerzijds te maken met de onnauwkeurige wijze waarop uren bij voetbalwedstrijden worden geboekt en de opschaling van bepaalde wedstrijden in het afgelopen seizoen. Het komende seizoen gaat de politie de uren boeken in een aparte code voor

wedstrijden van RKC. Hierdoor hoopt men een betrouwbaarder beeld te krijgen van het aantal politie-uren dat wordt besteed aan wedstrijden van RKC.

Getroffen maatregelen

De belangrijkste maatregel die is genomen in het afgelopen seizoen, is dat er tegen Feyenoord niet meer op zaterdag zal worden gespeeld. Deze maatregel is het gevolg van de overlast die Feyenoord-supporters veroorzaakten omdat zij de binnenstad introkken en zich mengden tussen het uitgaanspubliek.

Het komende seizoen zal er een convenant worden opgesteld tussen politie, club en gemeente. In dit convenant zullen ook maatregelen komen waarmee de politie-inzet verder kan worden terug gebracht. De ideeën die hiervoor zijn geopperd betreffen:

- betere verlichting in de omgeving van het stadion;
- aanleg van een bussluis;
- snoeien van de bosschages en vervangen door lagere struiken waardoor er een beter overzicht ontstaat;
- in gebruik nemen van een camerasysteem waardoor het stadion en de directe omgeving beter in de gaten kunnen worden gehouden.

Het sociaal-preventief supportersbeleid van de club heeft invloed gehad op, zowel de houding van de supporters als de informatie over wat er leeft onder de supporters. Dit project lijkt volgens de politie effectief te zijn. De begeleiders spreken de supporters aan en hebben veel invloed op het gedrag van supporters. Hierdoor worden beginnende incidenten in de kiem gesmoord. Het is echter moeilijk om met harde gegevens aan te tonen dat het project succesvol is en daarom zal de gemeente de subsidieverlening aan het einde van het komende seizoen stoppen.

Verder zullen de stewards van de club beter worden opgeleid de komende maanden. Het is moeilijk om goede vrijwilligers te vinden voor deze taak. De stewards bij RKC hebben een 'vriendelijke' functie, die past bij de sfeer en de club. De stewards bij het uitvak hebben een wat striktere taak. De politie zal vanaf het komende seizoen gaan werken met 'Hooligans in Beeld'.

De maatregel die volgens de politie het meeste effect heeft gesorteerd op het terugdringen van de politie-inzet en de mogelijke problemen rond de wedstrijden, is de communicatie met supporters. Een duidelijke en meer toegankelijke benadering van de supporters staat hierbij voorop. Er wordt tegenwoordig duidelijk naar de supporters gecommuniceerd waar de tolerantiegrenzen liggen. Het contact met de supporters is ook beter. De politie begeeft zich in kleine groepjes tussen de supporters en men ziet af van het inzetten van een peloton ME. Hierdoor roept de politie minder agressie op.

Men is al bekend met de nieuwe matrix van het CIV. Vanaf dit seizoen zal ermee gewerkt worden en het is afwachten hoe dit instrument in de praktijk werkt.